

Prijevod i translatološka analiza ulomka grafičkog romana "Velké dobrodružství Pepíka Střechy" Pavla Čecha

Karačić, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:459926>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-08**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za češki jezik i književnost

Diplomski rad

PRIJEVOD I TRANSLATOLOŠKA ANALIZA ULOMKA
GRAFIČKOG ROMANA „VELKÉ DOBRODRUŽSTVÍ PEPÍKA
STŘECHY“ PAVELA ČECHA

Martina Karačić

Mentor: dr.sc. Matija Ivačić, doc.

ZAGREB, 2020.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Život i djelo Pavla Čecha	2
3. O grafičkom romanu Velike pustolovine Pepíka Střeche	3
4. Definicija, počeci i prevođenje stripa	5
5. Ulomak grafičkog romana Velike pustolovine Pepíka Střeche	9
5.1. Original ulomka grafičkog romana Velike pustolovine Pepíka Střeche	9
5.2. Prijevod ulomka grafičkog romana Velike pustolovine Pepíka Střeche	38
6. Translatološka analiza prijevoda.....	148
6.1. Verbalni elementi u prevođenju stripa.....	148
6.1.1. Jezik.....	148
6.2. Neverbalni elementi u prevođenju stripa.....	149
6.2.1. Nedostatak mjesta i format.....	149
6.2.2. Onomatopeje i interjeksije	151
6.2.3. Tipografija.....	152
7. Zaključak.....	155
8. Literatura.....	156
8.1. Primarna literatura	156
8.2. Sekundarna literatura	156
8.3. Rječnici i gramatike.....	157
8.4. Elektronički izvori	158
Resumé.....	160
Resume	160

1. Uvod

Cilj ovog diplomskog rada bio je prevesti ulomak grafičkog romana *Velike pustolovine Pepíka Střeche* te provesti translatološku analizu djela. Na početku rada predstavljen je kratak uvod u život i djelo Pavla Čecha te grafički roman *Velike pustolovine Pepíka Střeche*. Zatim slijedi kratak uvod u svijet stripa – definicija i početci stripa te glavne karakteristike ovog medija. Nakon toga slijede prijevod te original dijela ovog grafičkog romana, što je ujedno središnji dio rada. Razlog odabira ovog djela bio je želja za upoznavanjem izazova prevođenja grafičkih romana. Osim izazova koji su svojstveni i „klasičnom“ književnom prevođenju (poput traženja rješenja za prevođenje nestandardnih jezičnih formacija i elemenata, obraćanja pažnje na razlike između jezika kojim su pisani narativi te jezika kojim su pisani dijalozi, prijevoda onomatopeja i slično) postoje i specifični izazovi vezani isključivo za prevođenje stripova (poput tehničkih zahtjeva, nedostatka mjesta, tipografije, formata, grafičkog oblikovanja...).

Prijevod prati translatološka analiza u kojoj smo se dotaknuli najzahtjevnijih problema i prepreka s kojima smo se susreli tijekom prevođenja. Isti su podijeljeni na dvije glavne kategorije: verbalne te neverbalne elemente u prevođenju stripa. U verbalne elemente uvrstili smo analizu jezika kojim je djelo pisano, baveći se prije svega prijevodom nestandardnih te arhaičnih i knjiških oblika. U neverbalne elemente uvrstili smo nedostatak mjesta i format, onomatopeje i interjekcije te tipografiju. Svako poglavlje sadrži kratak uvod u problematiku, nakon kojeg slijede konkretni primjeri s kojima smo se susreli tijekom prevođenja te odabrana rješenja.

2. Život i djelo Pavla Čecha

Pavel Čech je češki slikar, grafičar, ilustrator te autor knjiga i stripova za djecu i mlade. Rodio se 5. studenog 1968. godine u Brnu u Republici Češkoj. Nakon što je završio školu za bravara, radio je u strojogradnji na održavanju strojeva do 1990., nakon čega je postao član vatrogasnog društva. Iako je stripove i slike objavljivao još devedesetih godina, od 2004. se isključivo posvetio umjetnosti, prije svega pisanju i slikarstvu. Jedan je od ključnih autora zbornika stripova AARGH!, ilustrirao je brojne knjige autora kao što su Michal Ajvaz, Jiří Kratochvíl, Jan Skácel, Radek Malý... Od 2000. godine održao je brojne individualne i kolektivne izložbe diljem češke (Kuběnský 2016).

Zanimljivo je da Pavel Čech nije pohađao nikakvu umjetničku školu, već je slikarske i ilustratorske tehnike savladavao sam, najviše dok je radio kao vatrogasac. U to je vrijeme, kako kaže, više vremena slikao nego što je gasio požare (Kubičková 2016). U nedostatku umjetničke izobrazbe vidljive su prednosti i nedostaci – Čech je zahvaljujući nedostatku izobrazbe uspio zadržati vlastiti rukopis, na koji nije bilo nikakvih vanjskih utjecaja, dok kao najveći nedostatak navodi dugotrajnije usvajanje određenih tehnika koje je teže savladati bez pomoći profesionalaca (Plaňanská 2010: 10).

U svojim stripovima i knjigama Pavel Čech pomno kombinira tekst i ilustracije, tako da je ilustracija svakako neodvojivi dio njegovih djela. O sebi kaže da voli „obrasle vrtove, pogled u zvjezdano nebo, leptire i kukce, ljude dobrog srca, miris šumskih jabuka i borove šume, skitanje, ispucale zidove, Indijance, *Brze strijele*¹, pjesmu *Andělská*, puštanje zmaja, knjige Michala Ajvaza, hrđave ključevе, stara kina, čistu vodu, tajne...“², što se može vidjeti i u njegovim djelima. Osim toga u njegovim su djelima vidljivi i utjecaji njegovih uzora – Jaroslava Foglara, Zdeněka Buriana, Ernesta Thompsona Setona, Julesa Vernea (Kubičková 2016)...

Prvo objavljeno djelo Pavla Čecha bio je strip pod nazivom *Pustolovine Honze Štístka (Dobrodružství Honzy Štístka)* iz 1990. godine. Bajkom *O vragu (O čertovi)* se 2001. godine predstavio kao autor knjiga za djecu. Autor je niza knjiga za djecu – *O vrtu (O zahradě)*, *O oblaciću (O mráčkovi)*, *O ključu (O klíči)*, *O slikaru (O malíři)*, trilogija *Pustolovine pauka Čende (Dobrodružství pavouka Čendy)* te brojnih drugih. Dobitnik je i brojnih nagrada. Godine 2009. osvojio je nagradu Muriel (češku nagradu za strip) za najbolji strip za *Tajnu otoka iza*

¹ Rychlé šípy- jedan od najpoznatijih čeških stripova koji je naziv dobio po fiktivnom klubu petorice dječaka, koji se pojavljuje u stripovima.

² <http://www.pavelcech.wz.cz/kontakt.html>

drvenog plota (Tajemství ostrova za prkennou ohradou), 2011. godine osvojio je nagradu Muriel za knjigu godine za knjigu *Djedice (Dědečci)*, 2013. godine osvojio je nagradu Muriel za najbolji scenarij te za najbolji originalni strip za grafički roman *Velike pustolovine Pepíka Střeche (Velké dobrodružství Pepíka Střeche)*, za koji je iste godine osvojio i književnu nagradu Magnesia Litera za knjigu za djecu i mlade. Godine 2014. osvojio je i Zlatnu vrpcu (Zlatá stuha), nagradu koja se dodjeljuje autorima te ilustratorima najboljih knjiga za djecu i mlade, u kategoriji strip za djecu i mlade za prva dva dijela *Pustolovina Brze Vjeverice (Dobrodružství Rychlé Veverky)* (Kuběnský 2016). Godine 2019. osvojio je nagradu Muriel za najbolji strip za djecu za strip *Pustolovina Brze Vjeverice 5: Tajanstvena kutija (Dobrodružství Rychlé Veverky 5: Tajemná krabička)*.

3. O grafičkom romanu *Velike pustolovine Pepíka Střeche*

Glavni lik *Velikih pustolovina Pepíka Střeche* je upravo lik iz samog naslova, dječak koji pohađa osmi razred osnovne škole. Pepík se susreće s brojnim problemima u svojem dječaćkom životu – bojažljiv je, muca, lako je zaključiti da nema prijatelja, a uz to su mu i roditelji stalno odsutni. Budući da je često predmet ismijavanja, najčešći su mu bijeg pustolovni romani. Nakon škole je pronašao mali plavi kamenčić te se sjetio kako mu je gospodin Amerling, kojeg je upoznao u bolnici, rekao da baci kamenčić u vodu i da svijet više neće biti isti. Pepík je bacio kamenčić u rijeku, no u tom se trenutku ništa nije dogodilo. Nakon toga je na ulici pronašao knjigu pod naslovom *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa*.

Jednog je dana u razred došla nova učenica imenom Elzevíra, s kojom se Pepík jako zbližio. Nju je zanimao njegov sastavak i knjige koje čita. Zajedno s njom čitao je *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa*, upadajući pritom u probleme u školi, jer su je čitali i pod nastavom. Dijelevći veliko zanimanje za sudbinu kapetana Fragoramisa, ubrzo su došli do posljednjih stranica koje su bile prazne. Nakon bezuspješne potrage za krajem priče o kapetanu Fragoramisu u knjižnici, Pepík vodi Elzevíru do vrta u koji je oduvijek htio ući, ali je uvijek bio zaključan. Budući da je vrt i ovaj put bio zaključan, odlučili su se prošetati do staroga mlina te je Pepík putem pričao priču o strancu za kojeg su ljudi vjerovali da ima sat kojim može vraćati vrijeme unatrag. Sljedeći su dan u školi na satu geografije crtali kartu izmišljenog otoka, zbog čega su opet imali problema, a nakon škole su otišli do brda s jabukom. Sljedeći dan su otišli klizati na rijeku i ponovno otišli do starog mlina. Led je ispod Pepíka puknuo te je on propao u

vodu, iz koje ga je Elzevíra uspjela izvući. Srećom, jedna je kuća u blizini bila otključana pa su zapalili vatru da se osuši i ugrije. Pepík je nakon toga imao upalu pluća i mjesec dana nije bio u školi. Nakon što se vratio, Elzevíre više nije bilo i nitko nije znao gdje je i zašto je nema. Pepík je nakon škole odlučio ponovno otići do staroga mlina. Tamo je u rijeci pronašao poruku u boci, na kojoj piše „Pepíku, spasi me, Elzevíra“. Pepík je ipak odlučio biti hrabar i krenuo je u pustolovinu. Jedan mu je starac dao zlatni sat, nakon čega se Pepík uputio kroz tunel na rijeci. Prolazio je kroz tamu i oluju i na kraju se nasukao na otoku. Shvatio je da je taj otok isti onaj otok koji je s Elzevírom crtao na satu geografije. Čekalo ga je još pustolovina, ali najgore je bilo kad je u labirintu nabasao na zrcalo te ga je njegov odraz počeo obeshrabrivati. Pepík se ipak sjetio svega što je prošao i izjavio je da se više ne boji, nakon čega se zrcalo razbilo i iza njega je pronašao ključ kojim je otvorio prostoriju u kojoj je kroz ključanicu vidio sliku djevojčice, ali kad je ušao, platno je bilo prazno. Pepík je kroz otvorena vrata na drugoj strani prostorije izašao u vrt u kojem je sreo Elzevíru. Bio je toliko sretan da više nije ni mucao. Šetali su između drveća i Elzevíra ga je zamolila da joj posudi zlatni sat te ga je nekoliko puta navila pa su se na nebu počeli brzo izmjenjivati dani i noći. Zatim su pošli prema obrasloj ogradi i Pepík je prošao na drugu stranu. Našao se opet u Staroj četvrti. Elzevíra je ostala u vrtu, uhvatila Pepíka za ruku, dala mu nešto u ruku i počela polako nestajati. Nakon što je nestala i izašlo je sunce, Pepík je otvorio dlan i u njemu ugledao plavi kamenčić.

4. Definicija, počeci i prevođenje stripa

Problem se javlja već u samoj definiciji stripa. Najčešće se ističe da je strip spoj slike i teksta, no tu se onda postavlja pitanje što sa stripovima bez teksta. McCloud se u svojem djelu *Kako čitati strip - nevidljivu umjetnost* (2005: 9) nadovezuje na termin Willa Eisnera – umjetnost slijeda – te predlaže definiciju stripa u kojoj kaže da su strip „[...] crteži i druge slike suprotstavljene u namjerni slijed, s namjerom prijenosa informacije i/ili izazivanja estetske reakcije“. Autor također smatra da je pogrešno smatrati strip pukim hibridom likovne umjetnosti i prozne beletristike te da je ono što se odvija između pojedinih kadrova čarolija koju može proizvesti samo strip (Ibid.: 92). Osim toga naglašava da je strip monoserozan medij, odnosno da se oslanja samo na jedno od osjetila – osjetilo vida te da se informacija unutar kadra može izraziti jedino vizualno (čak i zvukove predstavljamo vizualnim sredstvima poput oblačića) (Ibid.: 89).

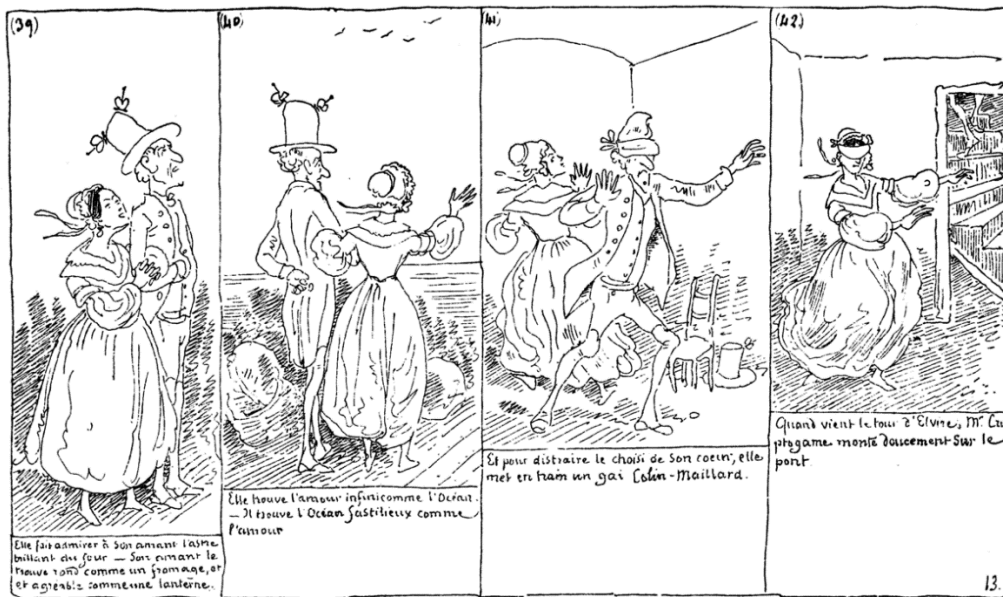
Sanjin Dragojević i Hrvoje Frančeski pak definiraju strip kao „[...] grafički medij u kojem se koristi niz slika kako bi se čitaocu prenijela određena misao ili priča.“ (Dragojević, Frančeski 2011: 173). Navode da se strip razlikuje od drugih medija poput slikovnice ili karikature prvenstveno po tome što se u njemu nalaze organizirani nizovi slika. Također naglašavaju da se autori stripa najčešće koriste riječima, no da stripovi bez riječi nisu neuobičajeni.

Prema navedenim definicijama, najranije verzije stripa mogli bismo tražiti u drevnim kulturama (kako piše Tomić, određeni kritičari i u prikazima priča o Heraklu vide prve stripove o superjunacima) (Tomić 1985: 33). Međutim, stripovska forma kakvu danas poznajemo razvila se potkraj XIX. stoljeća. Neki teoretičari prvim „pravim“ stripom smatraju djelo Rodolphea Töpffera *Priča o gospodinu Drvenoglavcu (Histoire de M. Vieux Bois)* iz 1837. godine. Töpffer je crteže na jednom listu papira odjeljivao linijama te je u crteže integrirao i riječi, no nije koristio oblačiće koji su u XVIII. stoljeću osmišljeni za potrebe karikature (Dragojević, Frančeski 2011: 175). Wilhelm Busch 1865. godine u njemačkim novinama objavio je strip *Max i Moritz*, koji se smatra prototipom stripa.³ Početkom modernog stripa većina teoretičara smatra strip *Hogan's Alley* autora Richarda Feltona Outcaulta koji ga je objavljivao u novinama *New York World* i *New York Journal* od 1895. do 1898. godine.⁴ Taj se strip često spominje i pod nazivom *The Yellow Kid*, što je rezultat popularnosti lika malog plavog dječaka koji je uspio

³ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58410>

⁴ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58410>

steći toliku popularnost među čitateljima da su strip poistovjećivali s tim likom. Ovo je ujedno prvi strip u boji koji sadrži oblačiće s tekstovima (Olson, n.d.).

Slika 1. Rodolphe Töpffer, kadrovi iz Priče o Drvenoglavcu, Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Toepffer_Cryptogame_13.png

Slika 2. Richard Outcault, *The Yellow Kid*, Izvor: <https://townsquare.media/site/622/files/2016/01/outcault-03.jpg>

Strip ima različite recepcije u različitim kulturama. Dok se u nekim državama smatra djetinjom zabavom (primjerice u Velikoj Britaniji i Singapuru), u nekim se državama smatra devetom umjetnošću (primjerice u Francuskoj), a u Japanu je strip (odnosno u ovom slučaju manga) postao važnim i neizostavnim dijelom nacionalne kulture (Brooks, Pilcher 2005:12, prema Zanettin 2008: 5).

Već je i samim pojmom grafički roman (ili crtani roman) Will Eisner htio ovaj medij približiti publici i pritom razbiti predrasude o istome (pojam *graphic novel* prvi je put upotrijebio Richard Kyle u članku "The future of 'Comics'", Eisner ga je popularizirao koristeći se njime prilikom predstavljanja svojega grafičkog romana *Ugovor s Bogom*).⁵ Gore navodi kako Roger Sabin smatra da termin strip pokriva sve grafičke narative te da se iz te perspektive grafički roman može shvatiti kao potkategorija stripovskog žanra (Sabin 1993, prema Gore 2018:7). Također navodi kako Sven Vitse smatra da termin grafički roman nije lako definirati iz dva razloga – zato što taj termin ima različita značenja u Europi i u SAD-u (u Europi se on odnosi na stripove za stariju, odraslu publiku, u SAD-u je taj termin vezan za opseg) i zato što su izdavači skloni tako nazivati bilo koju knjigu sa stripovskim elementima koja ima više od 48 ili 64 stranice (Vitse 2011, prema Gore 2018:7). U hrvatskom jeziku je problem nedostatak termina, tako da termine *comic book*, *comic strip*, *comix* i sl. većinom prevodimo samo kao strip, a čak niti termin grafički roman (ili crtani roman) nije naišao na pretjerano prihvaćanje šire publike te se ponekad taj termin primjerice ni ne prevodi s engleskog jezika.

Strip je multimedijски dokument, odnosno sadrži elemente različitih medija (tekst, slike, grafičke elemente), no u ovom slučaju ti su elementi jednako važni. Stoga je bitno naglasiti da grafički elementi u stripu ne prate tekst, već imaju jednako važnu ulogu kao i sam tekst. Budući da prevoditelji stripova prevode samo tekst, s najvećim se problemima susreću u trenucima kada su tekstualni elementi stripa čvrsto vezani za grafičke elemente koji su ključni za shvaćanje teksta (primjerice igre riječima, dvosmislenost, paradoksi i slično), gdje čitatelj poruku u potpunosti shvaća tek kad vidi i grafičke elemente (Taran 2014: 90).

Prevođenje stripa je takozvano „ograničeno prevođenje“ jer je pisani dio stripa, koji se prevodi, usko povezan s drugim komunikacijskim medijem, u ovom slučaju sa slikom. Smatra se da je prijevod stripa ograničen zbog vizualnih elemenata poput mjesta u oblačićima ili zaglavljima, igre između vizualnog i verbalnog i ostalih „restriktivnih“ elemenata. Slično je i s filmom koji uz vizualna ograničenja ima i vremensko ograničenje (Zanettin 2008: 21).

⁵ <https://www.vulture.com/2015/10/will-eisner-graphic-novels-paul-levitz.html>

Zanimljivo je da element koji se u procesu prevođenja stripova smatra preprekom prevoditelju (slikovni prikaz, koji utječe na nedostatak mjesta za tekst) zapravo može smanjiti napor i olakšati prevođenje, budući da prevoditelju može i ponuditi smjernice, odnosno slikovni prikaz olakšava razumijevanje tekstualnog dijela (Borodo 2015: 25, prema Gore 2018: 16). Nataša Pavlović navodi nazive monosemiotički i polisemiotički tekst. Prvi se sastoji isključivo od verbalnih elemenata, dok drugi podrazumijeva postojanje verbalnih i neverbalnih elemenata, a primjeri potonjih mogu biti film, mrežne stranice, strip i ostale multimedijalne vrste tekstova (Pavlović 2015: 30).

Prema Zanettinu, Roman Jakobson je među prvima spomenuo strip u sklopu prijevodnih studija. Nije se smatralo da stripovi imaju umjetničku vrijednost, no taj se stav počeo mijenjati 80-ih, kada se prijevod prestao smatrati lingvističkom operacijom pa su se multimodalni tekstovi poput filma, dječjih knjiga i stripova počeli proučavati u sklopu prevoditeljskih studija (Zanettin 2008: 9).

5. Ulomak grafičkog romana *Velike pustolovine Pepíka Střeche*

5.1. Original ulomka grafičkog romana *Velike pustolovine Pepíka Střeche*

*Věnováno všem strážným andělům,
těm s křídly i bez nich...*

DRŽITEL CENY
MAGNÉSIA
LITERA 2013

© Pavel Čech, 2012
Illustration © Pavel Čech, 2012
Edition © Petr Novotný - nakladatelství Petrkov, 2016

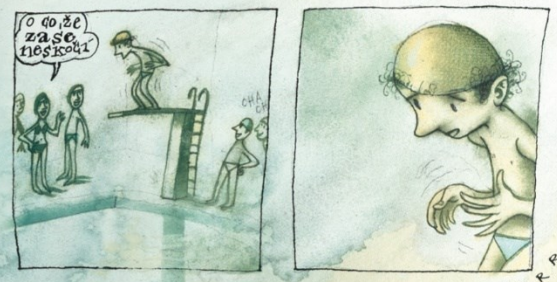
ISBN 978-80-87595-11-4

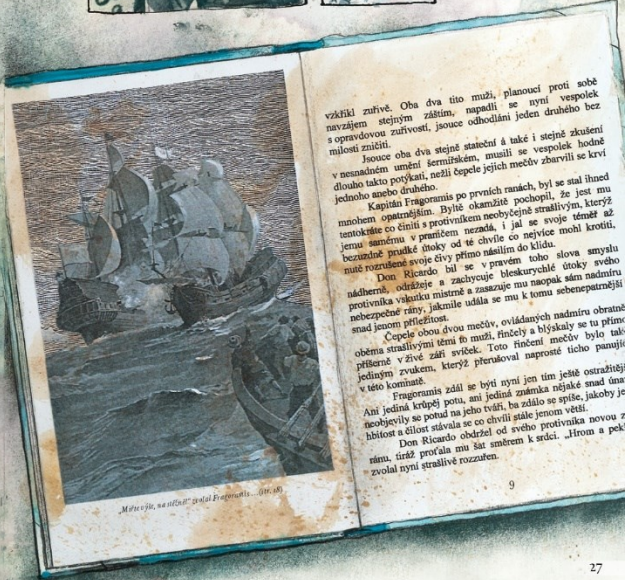

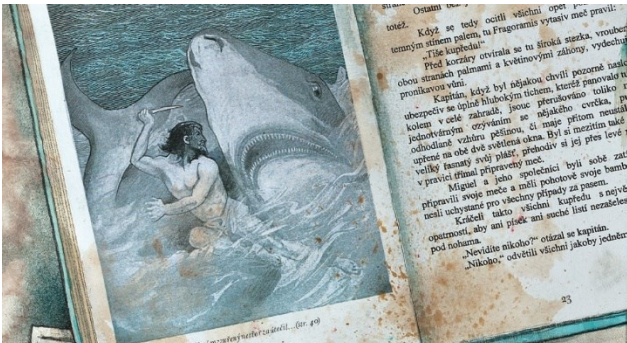

Tak rád bych skočil. Ale nohy jako by mě neposlouchaly. Strach mě úplně ochromil. I přes tu ostudu jsem zase slezl zpátky po žebříku.

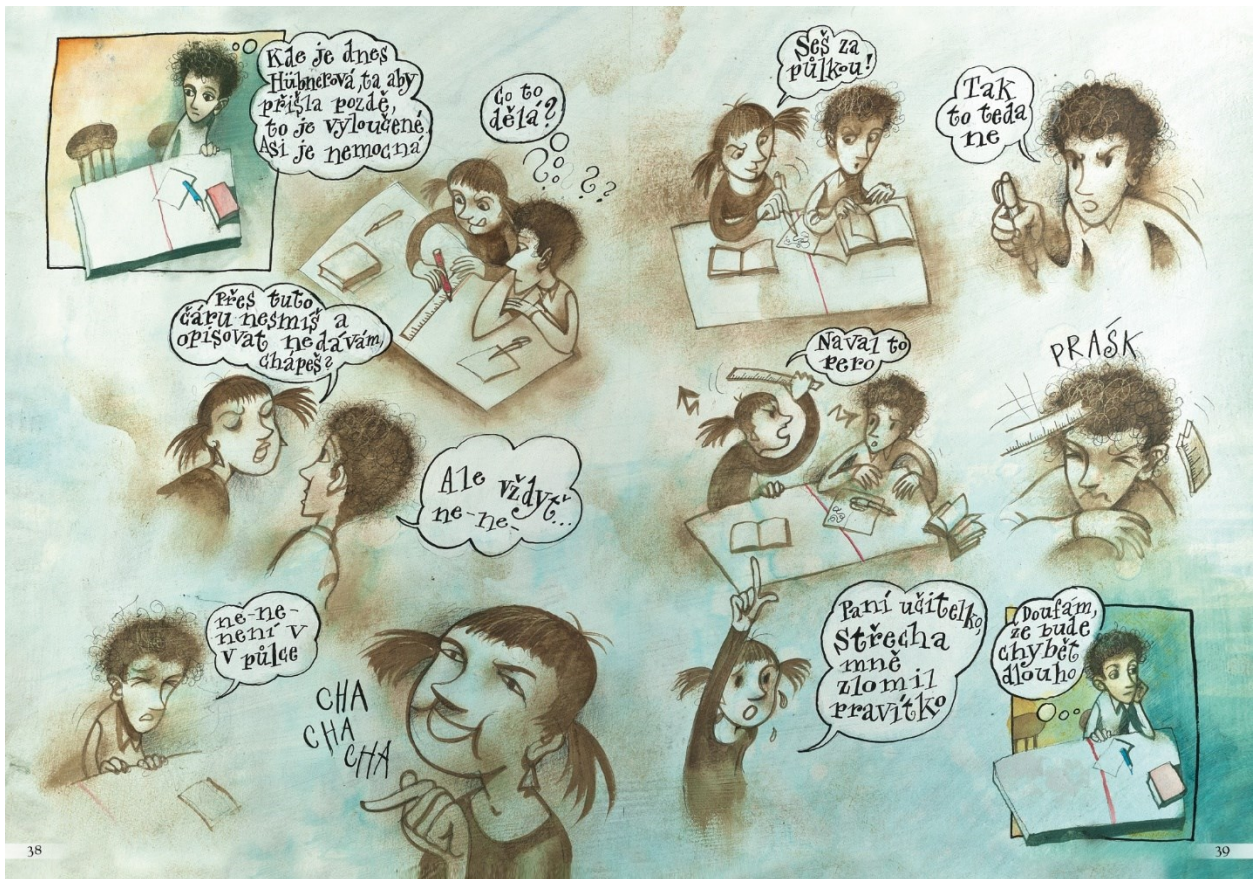
Ostatní...
Když se tedy ocitli vlniční ope-
temým stěnem pálem, tu Fragornis slyšel zvonit praviti:
„Tě lupdela!“
Před koráby otvírala se tu široká stěna, vroubená
obou stranách pilinami a květinnými zářivými, vydechla
Kaptán, když byl nějakou chvíli pozoroval tu
úberšepiv se típká hlubokým tichem, nežli panoval na
kolem v celé zadravě, jsou přerovnáno toliko
jednoduchým ozýváním, či máje přitom neustal
obohodlaně viděna přelivou, či máje přitom neustal
upřené na obě dvě světlá okna. Byl si mezitím také
v pravici třímali svůj plášť, přechodiv si jej přes levé
Migueli a jeho společníci byli sobe zač
připravili svoje meče a měli pohotové svoje
neuli schypane pro všechny případy za pasem.
Kdekoliv takto vřícími kapitulou a nejvíc
opoztomosti, aby ani písek ani sádku listi nezalézali
pod náhna.
„Nevědíte někoho?“ otázal se kapitán.
„Nikoho.“ odvětili všichni jakoby jedným

Na tato slova všichni námořníci rázem se tedy ze-
sehravě námořní svoje hote a něco okurkovitých plodů, i
byli si ponechali pro zahátní žízno pro případ, že by ne-
nikdež žádné sladké vody.
Fragornis byl slyšel ze za pasu malou magnetu
středku v ozdobném zlatě pouzdrě, kteréž nosil stále u
zavěšené na řetízku, a jel se okurkovitými směr.
Potom prošli okolo tiché a vlniční hlouběji do bluz
zachmuřilých skal. V jednu chvíli se na svahu nad nimi o-
bustot, ale když nic neviděli, pokračovali opatrně v chůzi.
Ale pár jiskřivých očí se na ně dival z prudý ve sk
kale žlutohnědé tělo vyrušeného hvozděho lva splyvato
žlutohnědým kamennem. Díval se na ně hněvivým, žerivým
zrakem, na jeho straně cizince, kteří vpadli do jeho panství.
Svou silnou prackou mohl napřáhnout hradou a odesem
podivný lidský pach ho jako vždy napřáhnout hradou a odesem
Krátki dále. Záhy se zjeřilo, nastal večer a odesem
rychle me. Okolí bylo tím dál tím divočejší. Kapitán se nij
nedivil, že poklad zůstal skryt tak dlouho. Stejná se krout
mezi obrovskými balvany, hodavé trny křovin tluhy jim šat
Ještě nikdy se neocitli v kraji tak zoufalé smutkem
opuščeném.

Kapitola VII
POKLAD
Vitr záhy zmizl a po jeho stěnění následovalo úpité
ticho. Na okamžik se zastavili u vchodu do rokliny. Zadržali se
na hustou spleť divokých stromů a keru rostoucích vládě
kolem a hledali, kady by prošli. Kapitánovo bystré oko
konečně objevilo zarostlou stezku.
„Tudy, zvolal.

Minuta za minutou se vleky snad ještě pomaleji než obvykle. Pozoroval jsem, jak za oknem prší, a vůbec jsem netušil, co se stane v příští chvíli.

Sedla si za mnou do poslední lavice. Podívala se na mě a řekla „Ahoj a já jsem jí řekl taky „Ahoj“. Ano, „Ahoj“ a ne to moje „A-a-ahoj“, jak mám ve zvyku. Měla modré oči, ale ne jako pastelka nebo barva jejich šatů. Ty oči měly barvu letního nebe na sklonku dne, světle modrý pruh nad horizontem přecházející do hluboké tmavé modři, na které se objevují první hvězdy. V tu chvíli jsem věděl, že se dívám do nejkrásnějších očí na světě.

Než jsem se zmožil na odpověď, čaru vymazala. O přestávkách se kolem ní nahrnula spousta zvědavců.

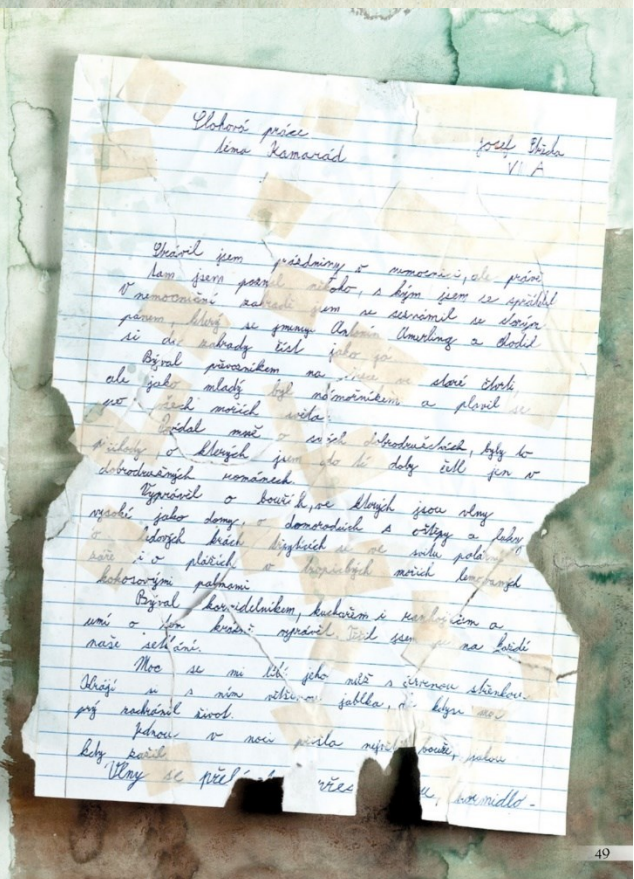

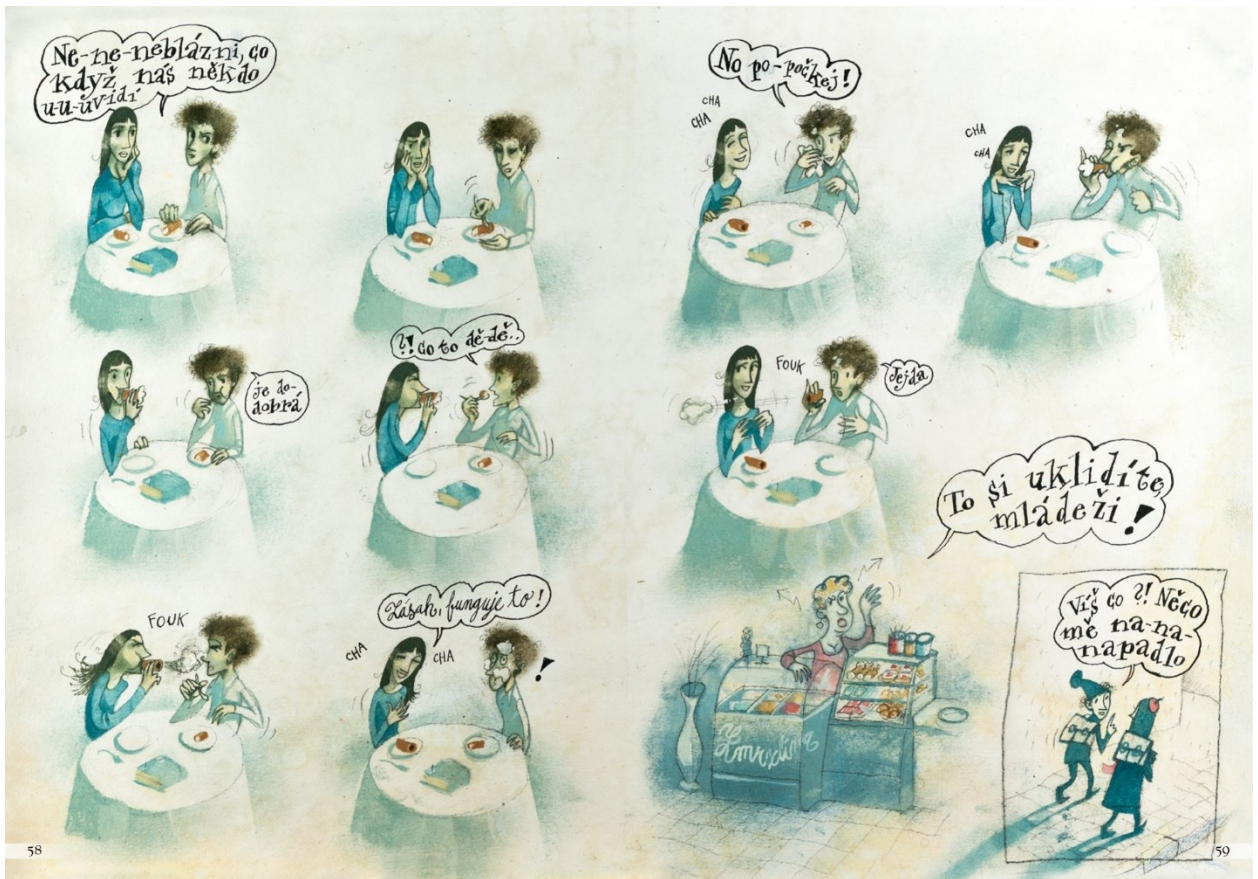
Čas se zastavil. Srdce mi buší, bojím se. Nemůžu ani odpovědět, vím, že v této chvíli bych nedokázal dokončit ani jedno slovo.

Papírky pomalu padají spolu se sněhovými vločkami na mokrou zem, kde tají jako má odvaha.

A pak se stalo něco neuvěřitelného.

Gizinec zůstal a vlasy mu zbělely, v okolí mlýna ho lidé potkávali ploužícího se o holi, stále nad něčím za-zamyšleného a neodpovídajícího na pozdrav. A pak jednou zmizel. Lidé prohledali mlýn, ale ne našli cizince ani poklady.

Řekli si, že na stará ko-kelena asi odcestoval do staré vlasti, a za nějaký čas by se na celou věc za-zapomnělo.

Nebýt toho, že se jednoho dne na břehu řeky našla mrtvola mladého muže.

Starší lidé v něm poznali cizince, vypadal jako kdysi, když přišel do města. Snědá tvář bez vrásek a po bílých vousích ani památka. Celou věc vyšetřovali četníci, ale na nic se nepřišlo.

Od té doby jako by se v okolí mlýna zastavil čas. Mlýn zůstal opuštěný, ko-to se přesta-žo točit a většina lidí se někam odstěhovala...

66

...to je ko-konec, po-rohádky, i jen řeka teče do dá-dálky

No ne, ty jsi úplně bázlivý

Co byl někdy příběh, věř, že by šel vrátit čas?

To těžko jsou, to jen takové po-po-povídáčky

A co když se čas opravdu dá zastavit? Na světě je tolik podivných věcí. Kdo může s pistolou šouknout, že něco tak zvláštního, jako je čas, nemůže běžet obráceně?

Co když po ničem toužíš tak moc, že se to stane?

67

68

69

Mlýn byl ohromný.
Jeho vlhké zdi byly podivně pokroucené
a na mnoha místech popraskané.
Všechna okna byla zatlučená a dveře jsme nenašli vůbec.
Ztrouchnivělé kolo bylo ponořeno do černé vody.
Všude bylo ticho, ani řeka nešuměla.

Tak jsme
ta-ta-tady

Ve
většíně
běhů do domů
okolo nikdo
nešel.

Rádjí
už po po-
pojáme

Setmělo se.
Začal foukat ledový vítr, rozčeřil hladinu řeky
a kvílel v úzkých ulicích.
Roztřásl jsem se po celém těle.

Po-pojďme
do domů. Musí
být už ři-ra
ho-hodin.

Po-podívej, to
je zvláštní,
zařastavily se
mi ho-hodinky.
Aš- ba-ba-
baterka

Do zprávoděn
tě jsem musel
čepku, mám to
co je pro
koušek.

Sak-
sitrub

Každá dvojice
vypracuje
mapu jedné
evropské
země

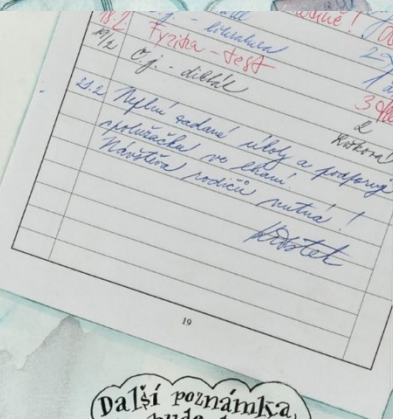
K mému překvapení načrtl Elzevíra
doprostřed čisté stránky obrys neznámé pevniny.
„To je ostrov Drunf, řekla.
Zakreslila na něj hory a les a já jí začal pomáhat.
Místa na ostrově jsme nazvali podivnými jmény.
Zapomněli jsme na všechno kolem
a vytvářeli naši mapu s takovým zaujetím,
jako bychom tvořili nějaký skutečný svět.“

74

Samozřejmě,
že nám to neprošlo.
Zeměpisář nevěřil
vlastním očím,
a když mu Elzevíra
tvrдила, že náš ostrov
existuje, skončilo
to poznámkami
v žákovských knížkách.

Další poznámka,
to bude do doma
zaše reči

76

Je to,
tady jako
na ostrově

77

A-ahoj Karle

CHA
cha

Ale
to bysme
měli u-udělat
Karlovi ka-ka-
kamaradku... aby
mu ne-bylo smutno

Bude
to Ka-
Karla

Když začalo mrznout,
šli jsme bruslit na řeku.

Práhně
voda

Doufám, že nám ty
bo-
boty na běhu
nikdo ne-
nevezme

U mostu byla spousta lidí.
Jeli jsme po ledě dál.
Řeka se kroutila
a bruslařů tu bylo méně a méně.
Dorazili jsme až do Staré čtvrti.

Dnes ma-
ma-
mušim přijít
do-
do domu dřív.
Máš už tu
ú-
úlohu
do ma-
ma-
máčky?

Podívej, jak je
ten led hladký
a průsvitný.
Zřeba uvidíme
toho sumce.

Po-
podívej, jak
to roz-pá-
páim...!

BUCH

cha
cha

Já ti
u-
ukážu

Jeli jsme Starou čtvrtí dál a dál.
Lidí na ledě ubývalo,
až jsme zůstali na řece úplně sami.

Najednou
jsme byli
u starého mlýna.

Po-pozor,
Eizevíro, led
je ta-ta-tady,
pobraškaný

86

87

Podívej, máš
lodíka

Ale jak to
že je zase?
ta-tady

...vždyť
vplula po
proudu do
tě díry?

Jakási zvláštní předtucha mě sevřela tehdy tam u starého mlýna. Neurčitý tísnivý pocit, že tady začíná něco podivného a nevysvětlitelného. V tu chvíli jsem ještě netušil, jak rychlý bude další spád událostí a kam mě až zavede.

Po-počkej,
spáta ti
šála

Plyš's
to?

Niže, ne-
neslyšim nic
...po-pojďme
raději
odšud

A pak jsem to uslyšel, podivné zvuky doléhající sem z černého otvoru. Jakési hučení a šumění přicházející jakoby z veliké dálky. Potom se ozval jiný zvuk. Tentokrát blízko, přímo pode mnou. Praskot ledu.

88

89

Voda byla černá a ledová.

Vteřiny, ve kterých čas běží podle jiných pravidel.
Mrazivé olověné sevření...

Kde je nahoru a kde je dolů...?
Oheň v plicích...

Konečně jsem se vynořil.
Nadechnutí,
hrany ledu jsou ostré
jako nože...
...hlas.

Chyt se!

Rychle na
běh!

Nevzpomínám si už,
jak jsme se dostali dovnitř,
ale najednou jsme stáli
v jednom z těch starých
opuštěných domů.
Trásl jsem se zimou tak,
že jsem ani nemohl mluvit.

Elzevíra vytáhla z kapsy
malou krabičku.

Všichni si
vysvětlí,
rozděláme
oheň

Heureka, povedlo se,
za chvíli bude
teple!

Konečně jsem se přestal třást. Z krbu šlo krásné teplo a ruce pořezané od ledu mi přestaly krváčet.

Na stěnách visely obrazy a staré černobílé fotografie.

A tak jsem zůstal sám, sám v opuštěném domě. Strašidelné ticho přerušovalo jen občasné zapraskání v krbu. Přitáhl jsem si necky blíž k ohni a do tmavých koutů jsem se raději neřival.

Po schodech nahoru jsem se neodvážil. Ale v nejdálším rohu místnosti jsem objevil stůl a na něm jakousi knihu. Na všem ležela vrstva prachu.

Úplnou náhodou jsme se ocitli v domě starého pána z nemocnice. Zažloutlé stránky knihy byly zaplněny čísly a poznámkami.

Listoval jsem v knize, některé stránky byly slepené vlhkem.
Na mnoha místech byl inkoust rozpíjý tak,
že záznamy šly stěží přečíst.

Najednou mi knížka
vyklouzla ze zmrzlých rukou
a spadla na zem.

Zůstala otevřená
na poslední stránce.

Z malého obrázku
se na mě dívala tvář dívky.
V té chvíli svíčka zhasla.

98

Náhle se se mnou zatočila celá místnost
a znovu jsem se roztřásl zimou.

Musel jsem si sednout
k vyhasínajícímu krbu.

Chtěl jsem přiložit, ale hrozná únava mi zavřela víčka.
A já se začal propadat do těžkého spánku.

Vzbudilo mě zaskřipání,
které se strašidelně rozlehlo
celým pokojem.

99

Co tady děláš?

Ne-nezlobte se, propadl jsem se na ledě. Rozdělali se u ohně, a abych se u-sušil

Bydlím naproti, když jsem viděl světlo, myslel jsem, že se vrátí!

Moje kamarádka přijde za chvíli... by byla to strašná náhoda, že dům byl o-o-o-demčený

100

Náhoda...? ...když bys měl pravdu, chlapče

Ten oheň počem uhasíte... a raději už sem nechoďte děti

101

102

103

Ani nevím, jak jsem se dostal domů. Třásla se mnou horečka a když mě naši uložili do postele, hned jsem usnul. Ve snech jsem se znovu propadal do černé vody a nemohl najít otvor v ledu.

Když jsem šel konečně do školy, byl jsem ještě slabý jak moucha.

Druhý den přišel pan doktor, dostal jsem nějaké prášky a musel jen ležet. Nakonec jsem byl doma celý měsíc.

O Elzevíře nikdo neslyšel, prý chybí už měsíc.

Pepíku, půjč si od Hübnerové sešity, hodně jsi toho zameškal a né abys mně ohnul růžky Střecho

104

105

A pak jsem se vypravil i tam, kam se mně moc nechtělo.

U starého mlýna mě čekalo překvapení.

Domů jsem dorazil
jako ve snách.
Četl jsem lístek snad stokrát.
Bylo to její písmo.

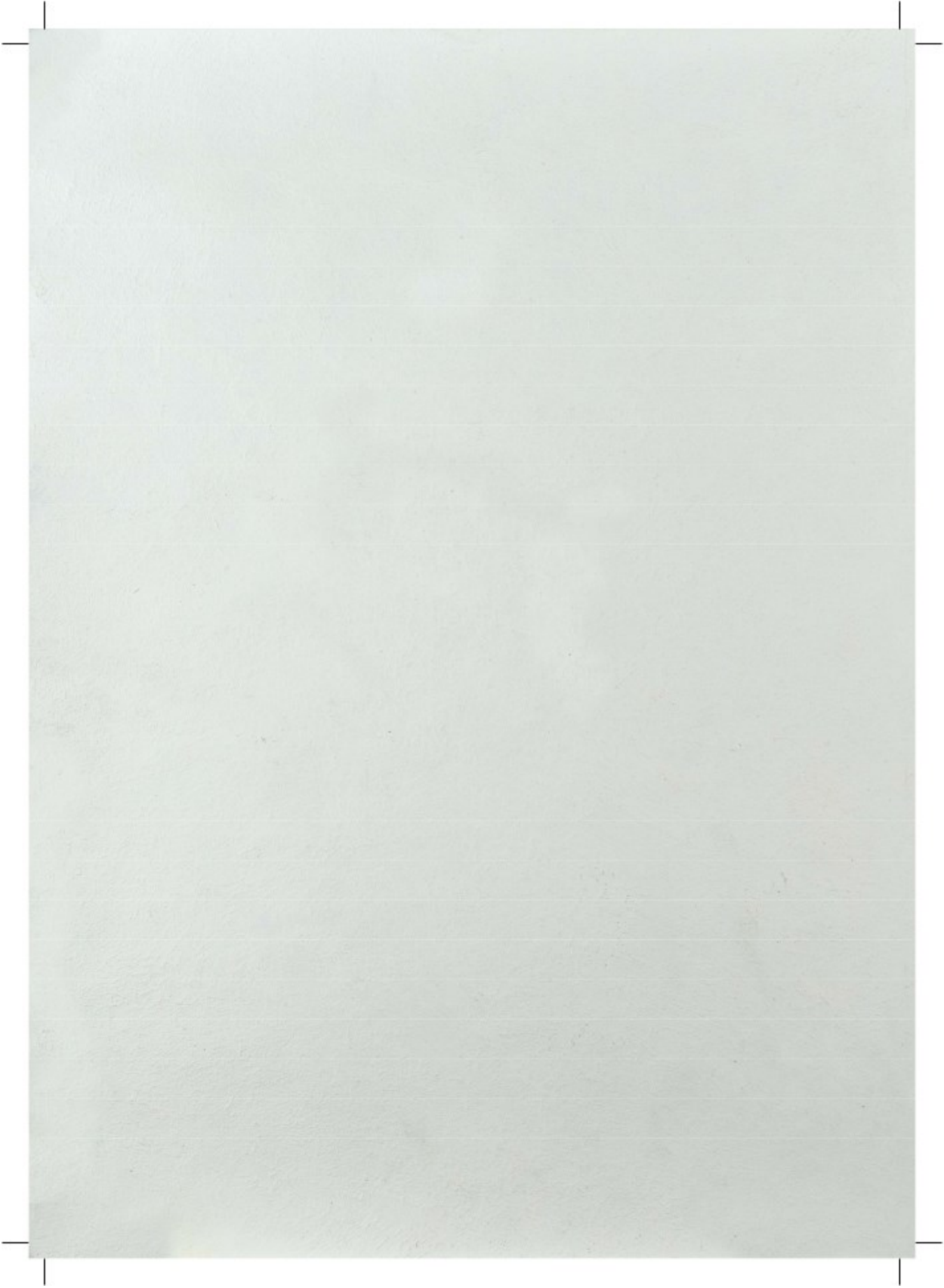
Rozhodl jsem se
až před knihovnou.

Zachtaň
Elzevíru

Nikam
nechoď

5.2. Prijevod ulomka grafičkog romana *Velike pustolovine Pepíka Střeche*

Posvećeno svim anđelima čuvarima,
s krilima i bez njih...

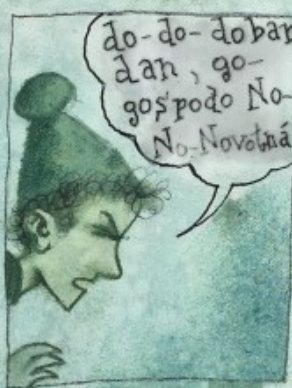

Da je
bar
proljeće

lepilo
vratil' cmo
u samo
kupan u
večer mama

Svi van iz bazena,
skakat ćemo do kraja
sata

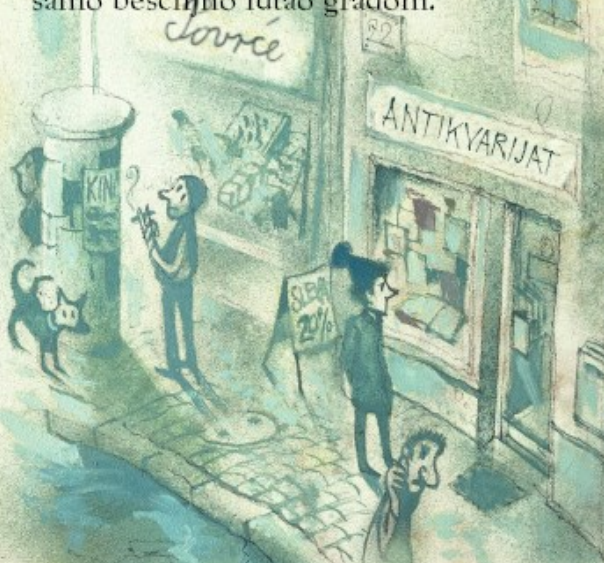

Tako bih volio skočiti. Ali noge kao da me ne slušaju. Od straha sam se skamenio. Unatoč sramoti opet sam sišao ljestvama.

Nakon škole sam ponekad
samo besciljno lutao gradom.

Kako je
ono govorio
gospodin Antonin?

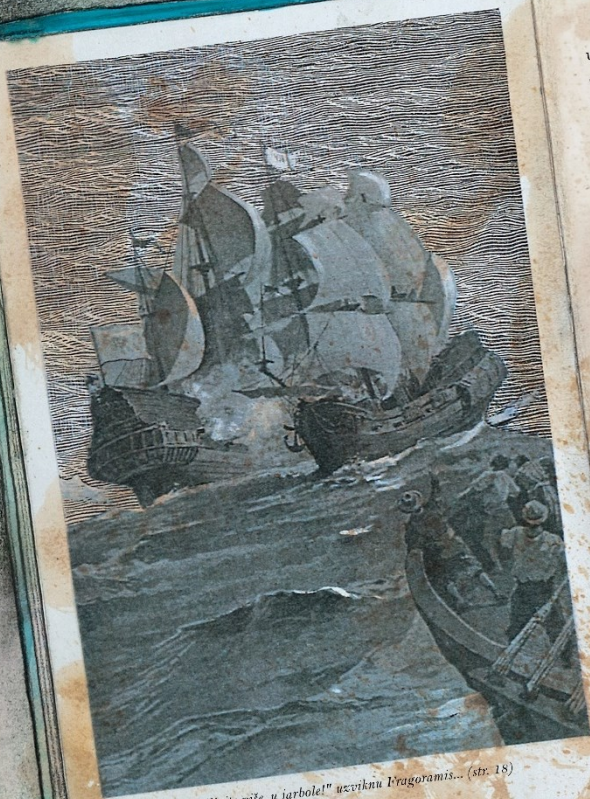
Baci kamen u
vodu i svijet nikad
više neće biti onakav
kakav je bio

Opet
taj neobičan
miris

"Cijajte više, u jarbole!" uzviknu Fragoramis... (str. 18)

uzviknuo je bijesno. Plamtéci jedan protiv drugoga istom srdžbom, obojica muškarca napadoše jedan drugoga istinskim gnjevom, budući da bijahu odlučni jedan drugoga bez milosti uništiti.

Budući da obojica bijahu jednako hrabri, a ujedno i jednako iskusni u zahtjevnom mačevalačkom umijeću, morali su se još dugo tako boriti, prije nego što se oštrice njihovih mačeva obojiše krvlju jednoga ili drugoga.

Nakon prvih udaraca, kapetan Fragoramis postade mnogo oprezniji. Umah shvati da će imati posla s protivnikom neobično strašnim, koji za njim samim ni u čemu ne zaostaje te svoje gotovo neobuzdano nagle napade stade od tog trenutka što više krotiti, umirujući napete svoje živce upravo nasiljem.

Don Ricardo borio se zaista sjajno, doista majstorski odbijajući i zadržavajući munjevite napade svoga protivnika, zadajući mu istodobno veoma opasne udarce, čim mu se za to ukazala i najmanja prilika.

Oštrice obaju mačeva, kojima obojica strašnih muškarca ovladaše vrlo vješto, zvečahu i blještahu upravo strahovito na živoj svjetlosti svijetla. To zvečanje mačeva bijaše jedini zvuk koji je prekidao posvemašnju tišinu koja je vladala u toj odaji.

Fragoramis se sada činio još oprezniji. Nijedna kap znoja, nijedan znak možebitnog umora nije se do tada pojavio na njegovu licu, čak štoviše, činilo se da su se njegova okretnost i poletnost povećavale iz trena u tren.

Don Ricardo primi od svog protivnika novi udarac, mač mu probode ruho u smjeru srca. „Dovraga!“ uzviknu već užasno razjaren.

negdje na granici malog, tek
janci su tom prigodom tu pekli

Poglavlje II

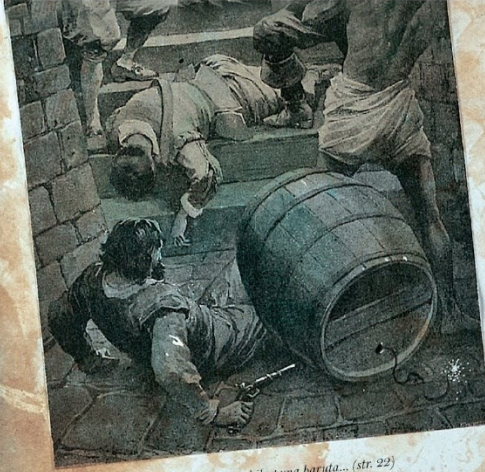
CI LJUDOŽDERA

odmah pojesti?"
vo naše meso ostaviti da odstoji."

m božjih, dragi Alfonso. Ukoliko je
uistinu već naš posljednji čas, onda
amrijeti junački."

grozotama eksplozije i bijesu mora
ada ovdje bijedno završili u želucima
lera! Ta bilo bi daleko bolje da su nas
gutali morski psi!"

om ovim ili onim, to jest konačno
rao Alfonso. Tako bih i ja bio zacijelo
abi moga broda za grmljavine topova i
rova..., ali što!...preпустiti se samo već

Bačva je bila puna baruta... (str. 22)

12

Taj je dan prvi put snježilo.
Ali prije nego je završila škola,
gotovo se sav snijeg otopio.

Bok Pepíku,
što ćeš danas
posuditi?

Volio sam
ići u knjižnicu,
bilo je tu mirno, tiho,
a ipak svuda uokolo
mного priča, bitaka,
pustolovina...

Danas
sa-samo
vraćam

...nac jednim
...dobranima i
...mis. „Brzo, isli
...u tom trenu toranj
...o zavezan konopac
...se sad crnac, podizuci
...isu zaustavili. Jedino taj
...ragoramisu, da bi odmah
...ačem u ruci baci se na don
...ramis, nije li to istina?“ upita
...be ću usmrtili!“ povika Ricardo,
...nav.

Poglavlje VI
OBALA OLUPINA

...plovila sad po površini vode brzo
...ve valove koje su uzburkali
...ioj je prijenilo
...ajuci

Oruo ispusti zastrešujući krik... (str. 39)

Krvoločna neman napade... (str. 40)

Ostali su bez razmišljanja. Kada su se naime opet svi našli u tamnoj sjeni palmi, tu Fragoramis, izvukavši mač, reče: „Tiho naprijed!“ Tu se pred gusarima prostirao širok put, obrubljen s obje strane palmama i nasadima cvijeća, koji ispuštahu intenzivan miris.

Kapetan, nakon što je neko vrijeme osluškivao, uvjerivši se gluhom tišinom koja je vladala po cijelom vrtu, a koja bijaše prekinuta toliko jednoličnim glasanjem nekog cvrčka, krenu on odlučno uzbrdo puteljkom, odnosno imajući oči pritom stalno uprte u oba osvjetljena okna. Bio je istovremeno također spreman svoj veliki nabrani plašt, prebacivši ga preko lijeve ruke, dok u desnici pripravo držao mač.

Miguel i njegovi suputnici bili su zajedno u međuvremenu pripremili svoje mačeve i imali pripravne svoje kubure, koje nosili, za svaki slučaj, spremne oko pasa.

Koračaju tako svi naprijed s ogromnim oprezom, kako ni pijesak ni suho lišće ne bi zašuštali pod nogama. „Ne vidite nikoga?“ upita kapetan. „Nikoga“, odgovoriše svi u isti glas.

Isabella se onesvjesti od straha... (str. 47)

Na te su se riječi naime svi pomoreci u isti mah sabrali i krenu skupivši svoje kvrgave štapove i nešto krastavičastih plodova, koje su bili ostavili za utaživanje žeđi, u slučaju da ne pronađu nigdje nika slatke vode.

Fragoramis je bio iz pojasa izvukao malu magnetiziranu iglu ukrasnoj zlatnoj kutijici, koju je neprestano nosio u blizini svoga stomačka obješenu na lančiću te počeo utvrđivati smjer.

Zatim prodoše kraj ponora te prodriješe dublje u labirint visokih i tmurnih stijena. U jednom se trenu na obronku nad njima ozvalo tiho šuštanje, ali budući da ništa ne vidješe, oprezno nastavili dalje.

Ali par svjetlucavih očiju gledao ih je iz pukotine u stijeni gdje se žutosmede tijelo uznemirenog planinskog lava stapalo sa žutosmede kamenom. Promatrao ih je gnjevnim, jalnim pogledom, te strašne tud koji su upali na njegov posjed.

Svojom snažnom šapom mogao je oboriti bilo kojeg od njih, a neobičan ljudski miris ispunjavao ga je, kao i uvijek, strahom i jezom.

Koračaju dalje. Ubrzo se smračilo, nastupila je večer, nakon kojeg ubrzo i noć. Okolina je bila sve okrutnija. Kapetana nije začudilo da je blago tako dugo ostalo skriveno. Staza se uvijala između ogromnih stijena, bodljivavo trnje grmlja deralo im je odjeću. Nikada još nisu bili u tako beznadno turobnom i napuštenom kraju.

Poglavlje VII

BLAGO

Vjetar se naglo utišao a nakon njegova stajanja uslijedila je potpuna tišina. Na trenutak se zaustaviše ispred ulaza u guduru. Zagledaše se u gusti splet divljega drveća i grmlja, koje je raslo svuda uokolo i gledahu kuda da prođu. Kapetanovo bistro oko konačno ugledaše obraslu stazu. „Ovuda“, uzviknu.

Naravno, ma-mama...
 ... da, učim... Bio
 sam, pojeo, da, vraćate
 se ka-kasnije... Oprat
 ću ih... Bbok... Da, idem
 leći...
 Znam,
 one
 jednađike

Što?!
 Jeć je
 toliko
 rati

KLIK

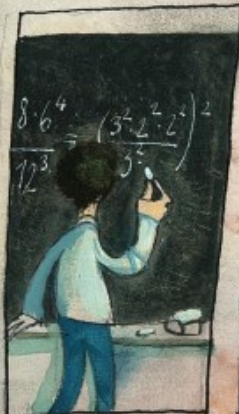

KLIK

Jos
 samo
 jedno
 poglavlje

Dakle, gospodine Střeča ne samo da ne zna koliko je sati, nego ni koliko je 3^4 .

Pišem nedovoljan

Sjedni

Minuta za minutom vukle su se vjerojatno još sporije nego inače. Promatrao sam kroz prozor kako kiši i nisam niti slutio što će se dogoditi u idućem trenutku.

Sjela je k meni u zadnju klupu. Pogledala me i rekla "Bok" i ja sam njoj isto rekao "Bok". Da, "Bok", a ne ono moje "B-b-bok", kako inače kažem. Imala je plave oči, ali ne kao bojica ili boja njene haljine. Te su oči bile boje ljetnog neba na izmaku dana, svjetloplava zraka nad horizontom koja prelazi u duboko tamno plavetnilo na kojem se pojavljuju prve zvijezde. U tom sam trenutku znao da gledam najljepše oči na svijetu.

Prije nego sam uspio odgovoriti, izbrisala je crtu.
Pod odmorom se oko nje skupila gomila znatiželjnika.

Možeš li mi posuditi taj sastavak? Voljela bih ga pročitati

Naravno, ali nije ništa posebno

Možeš si ga...

HA HA Denja pišće

Vrijeme se zaustavilo. Srce mi lupa, bojim se.
Ne mogu ni odgovoriti, znam da u tom trenutku ne bih mogao dovršiti niti jednu riječ.

Papirići polako, zajedno sa snježnim pahuljama,
padaju na zemlju, gdje se tope kao moja hrabrost.

A onda se dogodilo nešto nevjerovatno.

Drugi dan, ujutro.

Nađam se da Häbnerove još nema

Bok
Bok

Hvala ti što si mi ga posudio, jako si to lijepo napisao

??... Kako si to u-uspjela?

Baš mi je bilo zabavno, kao neka zagonetka

Lastavak
tema Prijatelj

Josef Štecha

Vll. 4

Poznanike sam pronašao u bolnici, ali upravo
tamo sam upoznao nekoga s kim sam se
sprijateljio. U dvorištu bolnice sam upoznao staroga
gospodina koji je zove Antonín Šmarling i "šao"
je u dvorište citati Lav i ja.

Bio je skelar na rijeci u Staroj četvrti, ali
u mladosti je bio pomorac i plovio je svim
morima svijeta.

Štecha mi je o svojim pustolovinama, bili su
to događaji o kojima sam do tada čitao samo
u pustolovnim romanima.

Štecha je o dužinama koje su stvarale valove, velike kao
kuće, o donosecima s kopljima i morima i rubljenim
kobiloskim palmenama.

Bio je komisar, kuhar i romanik i o tome
lijepo priča. Veselio sam se svakom našem susretu.

Jako mi se sviđa njegov način sa svojom družicom.
Većinom njime reže jabuke, ali navodno mu je
jednom spasio život.

Jedne je noći bila najteža oluja koju je ikad doživio.
Valovi su se pre
reko e kornilo.

predmet koji nije...
neke katastrofe ili je toliko...
samovoljni valova neki mornar koji je...
Me Bride počeo strugati tvrde materijale...
nataložili na boči; uskoro se pojavio čep, ali ga je morska
voda znatno uništila.

„To nije dobro“, izjavio je Alfonso, „jer ako je
unutra nekakav papir, vjerojatno će biti u vrlo lošem stanju.“

„To uistinu i jest razlog za zabrinutost“, odgovori
kapetan. Pokušao je s najvećom opreznosti skinuti čep s
zamahom odsiječe grlo boce.

„Unutra je nekakav papir!“ uzviknu i izvuče komad
papira. Na tom komadiću, napola uništenom morskom
vodom, bilo je vidljivo tek nekoliko riječi, neodgonetljivih
ostataka gotovo u potpunosti obrisanih redaka.

Dio blaga bio je skriven... (str.180)

„Zaustavimo se onda ovdje“, predloži
„Ukoliko sunce još u potpunosti ne zapadne
možemo ići potražiti nešto.“

Na maloj udaljenosti od mjesta, na kojem
svoj logor, tekao je kristalno čisti potocić za
sada utažiti svoju žeđ koliko su htjeli, budući
od grana okolnih pinija napraviše ovdje sebi
koje bi ih zaštitilo od studene noći.

U međuvremenu pak, kad se Ignacio prin
održavao u, koliko je moguće, pristojnoj udaljenosti
koji su u tim mjestima zasigurno bili mnogobrojni
uputiše se u smjeru velike močvare, koja bijaše od
stabla pinije odavde poprilično dobro vidljiva, a m
na zemlju se počeo spuštati sve veća tama.

Poglavlje XXI

NOĆ UŽASA

Dok su dakle njegovi suputnici položili svoje kubi
kapetan sjede kraj vatre, čvrsto držeći svoj nož u desnici.

Iz šume i iz bare počеше sada dopirati neobični zv
naravno nisu ulijevali mnogo sigurnosti inače hrabrom gus
se gotovo nije snalazio u tim divljim krajevima.

Tišinu koja je vladala uokolo na trenutke je prekidao
udaljen nekakav urlik koji je, čini se, potjecao od nekakvih og
zvijeri, no koji su ispuštali samo kajmani, kojih je mnogo ob
u tim barama.

Kapetan je sve to
pažljivo i neumorno pra
prvih jer su previše
drugih jer su znali

Što to
imate
ondje?!

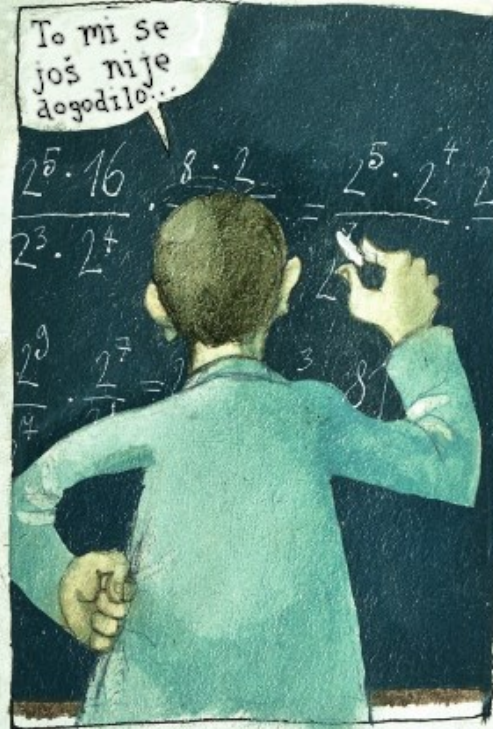

Knjigu, molim!

Profesor, imate grešku na ploči

„Znam to”, odgovori kapetan.
„A vjerojatno znate i to da je ovdje posada, istina možda ne brojna, ali zato daleko snažnija od posade vaše.”
„I to sam također znao.”
„I svejedno ste se odvažili doći sve dovde, i to gotovo potpuno sam?”

Preko usana gusara preleti preziran osmijeh.
„Ne bojim se”, odgovori hrabro.
„U hrabrost kapetana Fragoramisa ipak nitko ne može imati niti najmanjih sumnji”, odgovori na to don Pablo.

Kapetan na trenutak zašutje nakon čega reče primjetno promijenjenim glasom: „No dosta: gdje se nalazi onaj muškarac?”

„Na sigurnom od vaših napada.”
„To ćemo još vidjeti: recite mi koje je to mjesto!”

Starac opet oklijevaše.
Kapetan podiže tada svoj mač. Iz njegovih očiju sijevnu strašan bljesak. Za možda još nekoliko trenutaka blještavi bi se vrh njegova mača zasigurno izgubio u prsima don Pabla.

„U Santo Domingu”, odgovori najednom starac, vidjevši da mu nema spasa.

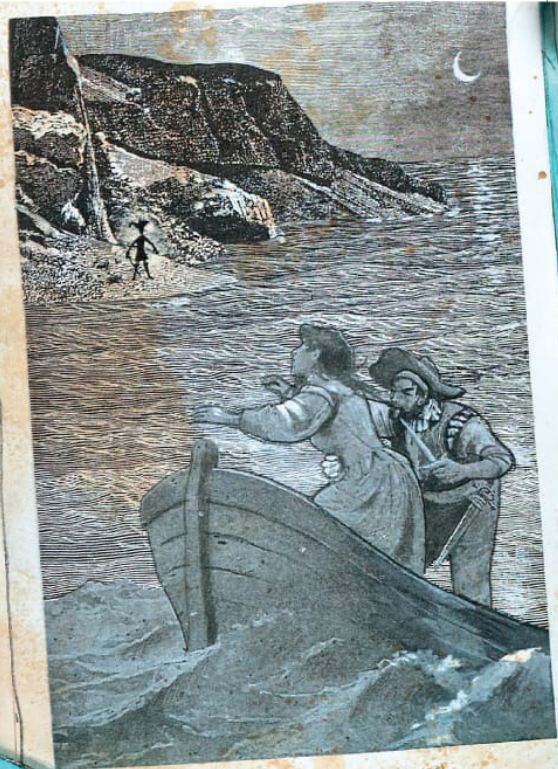
„Podigni se, gusar, saznao sam već što saznati htjedoh.”

„Odr... je ta opkoljena.”

„Po... bih mogao; nažal...”

slo

C

„Fragoramise, spasi me!” povika Isabella... (str. 193)

Bijaše sam na pustom otoku... (str. 212)

Ne-ne-ne glupiraj se,
što ako nas netko vi-vidi

?! Što to ra-ra...

Do-do-
bar je

PUH

Pogodak, upalilo je

HA

HA

Uvijek sam
htio razgledati
ovaj v-vrt

Uvijek je
zaključan

Kad sam bio ma-mali,
vjerovao sam da vrt nema
k-kraja... da su u njemu tigrovi
i za-zakopano blago... da u
njemu živi djevojka
sa sli-slike... Ne-
Ne glupiraj se,
rast, češ

A više
ne vjenješ?

Naravno da ne t-to
je bilo či-čisto
fantaziranje

Kamo vode
ove stepenice?

Do-do-dolje do
rijeke... sve do
sta-starog
mlina

Jednom davno u
građ je navodno
došao
ču-čudan stranac

Bio je to i-izumitelj,
Sagradio je u staroj četvrti
tvornicu i uskoro se ja-jako
obogatio.

Postao je ugledan
građanin i ku
kupio u građu
ne-nekoliko kuća.

Me-među njima
je bio i stari
mlin

Dakle
200
zlatnika

Dogovoreno

Sluškinja je tvrdila
da radi nekakve po-
pukase s vremenom.
Nekad nije iz mlina
i izlazio ro c-gijele
dane.

Me-među ljudima se počelo šu-šuškati da se
stranac nagodio s vragom. Neki su vjerovali da je
u mlinu skriveno blago i da strančev sat mo-
može

vratiti
vrijeme.

Stranac je ostario i kosa mu je posijedila, ljudi su ga u blizini mlina viđali kako se vuče sa štapom, stalno nad nečim za-zamišljen, i nije odgovarao na pozdrave. Onda je odjednom nestao. Ljudi su

pretražili mlin, ali ni nisu našli ni stranca ni blago.

Zaključili su da je pod stare da-dane otišao u staru domovinu, a nakon nekog vremena bi se sve zaboravilo.

Samo da nije jednog dana na obali rijeke pronađeno tijelo

mladog muškarca.

Stari su ljudi u njemu prepoznali stranca, izgledao je kao onda kad je stigao u grad. Tamnoputo lice bez bora, a bijelim brkovima ni traga. Žandari su sve istražili, ali ni su otkrili ništa. Od tada kao da se u okolici mlina zaustavilo vrijeme.

Mlin je ostao napušten, kolo se prestalo vrtjeti i većina ljudi se odselila nekamo...

A što ako se vrijeme stvarno može zaustaviti?
Ka svijetu ima toliko neobičnih stvari.
Što može sa sigurnošću tvrditi da nešto tako čudnovato kao što je vrijeme ne može ići unatrag?
Što ako nešto tako jako želi da se to i dogodi?

E-e-vo
nas

U
većini tih
k-kuća ukolo
n-ne živi
nitko

Mlin je bio ogroman.
Njegovi su vlažni zidovi bili neobično
iskrivljeni i na mnogo mjesta ispucani.
Svi su prozori bili zakovani, a vrata uopće nismo pronašli.
Trulo kolo bilo je uronjeno u crnu vodu.
Svugdje je bilo tiho, ni rijeka nije šumjela.

Bolje
da k-k-
krenemo

Smračilo se.
Počeo je puhati ledeni vjetar, uzburkao je površinu rijeke
i cvilio u uskim ulicama.
Cijeli sam se stresao.

Kre-krenimo
do-doma. Mora
da je već puno
sa-sati

O-odpratiću te
Ne trebaš,
Pepiku, živim
tu blizu

Ne
Vidimo
se

Svaki par
napravit će
kartu jedne
europske
zemlje

Na moje iznenađenje Elzevira je nasred čiste stranice nacrtala obris nepoznate zemlje. "To je otok Drum", rekla je. Ucrtala je na njemu gore i šumu i ja sam joj počeo pomagati. Mjestima na otoku nadjenuli smo neobična imena. Zaboravili smo na sve oko nas i stvarali smo svoju kartu s takvim zanosom, kao da stvaramo neki stvaran svijet.

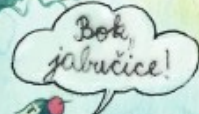
Naravno da nam to nije prošlo. Profa iz zemljopisa nije mogao vjerovati vlastitim očima, a kad mu je Elzevira tvrdila da naš otok postoji, završilo je to napomenama u informativci.

1	1 - Injektivnost	4
2	2 - Test	5
3	3 - Objekt	3
4	4 - Injektivnost	4
5	5 - Injektivnost	4
6	6 - Injektivnost	4
7	7 - Injektivnost	4
8	8 - Injektivnost	4
9	9 - Injektivnost	4
10	10 - Injektivnost	4

22. Ne ignorirajte radove roditelja i nastavnika u školi!
K. K. K.

Još jedna napomena, do-đoma će opet biti veselo

Pogledaj,
tu su
smrzavite
jabuke

Zagrizi
i ti

Možda
se nešto
dogodi

Što to?

Ila
primer
ovo

... ili ćemo
moći letjeti

U tom trenutku kao da se nebo otvorilo, velike pahulje vrtjele su se u vrtlozima vjetra i bilo ih je sve više. Više se nisu vidjeli jabuka ni svjetla grada u daljini. Kao da smo stvarno lebdjeli u toj bijeloj tihoj praznini i cijeli je svijet nekamo nestao.

Išli smo klizati na rijeku
kada se zamrznula.

Kod mosta je bila gomila ljudi.
Išli smo dalje po ledu.
Rijeka se izvijala
i klizača je tu bilo sve manje.
Stigli smo sve do Stare četvrti.

Danas moram doći do-
doma ranije. Inas-
već za-
zadaju
iz ma-ma-
matiče?

Gle kako je led
gladak i proziran.
Možda upledemo
onog senu

Klizali smo sve dalje kroz Staru četvrt.
Na ledu je bilo sve manje ljudi,
sve dok nismo na rijeci ostali
potpuno sami.

Odjednom
smo bili
kod starog mlina.

Ondje kod starog mlina obuzeo me neki čudan osjećaj. Neki neugodan osjećaj da ovdje počinje nešto čudnovato i neobjašnjivo. U tom trenutku još nisam slutio kako će brz biti daljni tijek događaja i gdje će me sve dovesti.

I onda sam to čuo, čudni zvukovi koji ovamo dopiru iz crnog otvora. Neko hućanje i šumljenje koje kao da je dolazilo s velike udaljenosti. Nakon toga se začuo drugi zvuk. Ovaj put blizu, odmah ispod mene. Pucanje leda.

Voda je bila crna i ledena.

Sekunde u kojima vrijeme prolazi prema drugim pravilima.
Leden čelični stisak...
Gdje je gore, a gdje dolje...?
Vatra u plućima...

Konačno sam izronio.
Udisaj,
rubovi leda oštri su
kao noževi...
...glas.

Uhvati
se!

Više se ne sjećam kako smo
ušli unutra, ali odjednom
smo stajali u jednom od tih
starih napuštenih kuća.
Toliko sam se tresao od
hladnoće da nisam mogao
govoriti.

Elzevíra je iz džepa
izvukla malu kutijicu.

Šurci me,
zapalit ću
vatra

Šurci, uspjelo je,
uskoro će biti
toplo

Konačno sam se prestao tresti. Iz kamina je izlazila divna toplina i ruke porezane od leda prestale su mi krvariti.

I tako sam ostao sam, sam u napuštenoj kući. Zastrašujuću tišinu prekidalo je tek povremeno pucketanje u kaminu. Privukao sam korito bliže vatri i radije nisam gledao u tamne kutke.

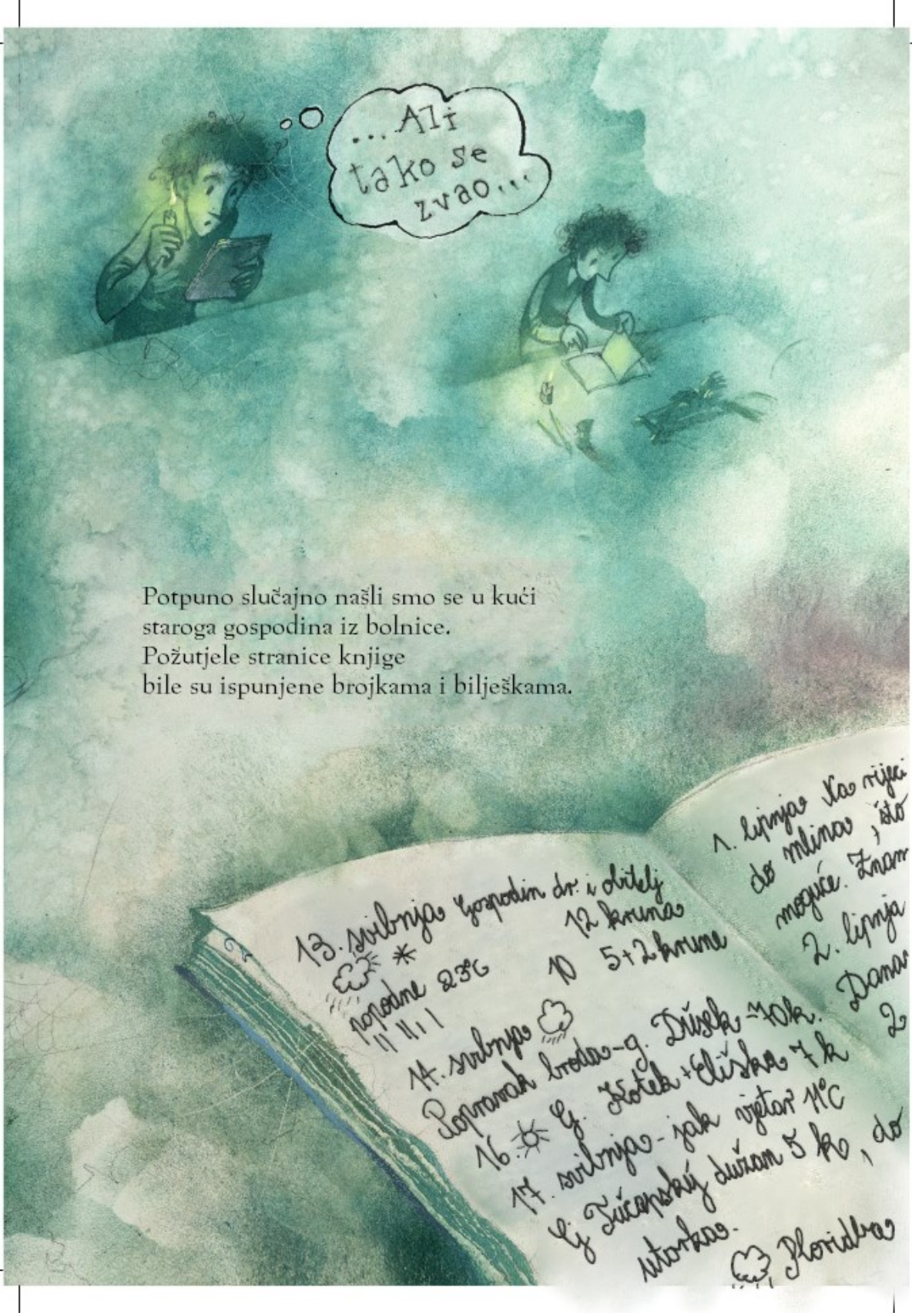

Na zidovima su visjele slike i stare crno-bijele fotografije.

Nisam se usudio popeti se uza stepenice.
Ali u najudaljenijem uglu prostorije uočio sam stol i na
njemu nekakvu knjigu. Na svemu je ležao sloj prašine.

... Ali
tako se
zvao...

Potpuno slučajno našli smo se u kući
staroga gospodina iz bolnice.
Požutjele stranice knjige
bile su ispunjene brojkama i bilješkama.

13. svibnice *gospodin dr. i díteli*
popodne 236 12 krunas
10 5+2 krunas

14. svibnice *Poprad*
Poprad brod-g. Dřevák 40k.

16. *g. Kotek + Eliška 7k*

17. svibnice - *jak vjetar 11C*
g. Štěpánský dvůr 5 k, do
storkas. *Floridka*

1. lipnja *ka riji*
do mlina, što
može. Znam
2. lipnja
Današ
2

Listao sam knjigu, neke su stranice bile slijepljene od vlage.
Na mnogim je mjestima tinta bila toliko razlivena
da je bilješke bilo teško pročitati.

Odjednom mi je knjiga
iskliznula iz promrzlih ruku
i pala na zemlju.

Ostala je otvorena
na posljednjoj stranici.

S male sličice
gledalo me lice djevojke.
U tom se trenutku
ugasila svijeća.

Odjednom se zajedno sa mnom okrenula cijela prostorija
i opet sam zadrhtao od hladnoće.

Morao sam sjesti
ispred kamina koji gasne.
Htio sam dodati drva, ali grozan umor zatvorio mi je kapke.
A ja sam počeo tonuti u dubok san.

Probudilo me škripanje
koje se sablasno proširilo
cijelom prostorijom.

Što radiš ovdje?

Ne-nemojte se ljutiti, pao sam kroz led. Zapalili smo vatru da se o-osušim

Živim preko puta, kad sam vidio svjetlo, mislio sam da se vratio

Mo-moja pri-prijateljica će doći brzo...
...bila je to velika slučajnost da je kuća bila o-o-otključana

Ni ne znam kako sam došao kući.
Tresao sam se od vrućice i kad su me moji stavili u
krevet, odmah sam zaspao.
U snovima sam opet propadao u crnu vodu i nisam
mogao naći otvor u ledu

Drugi je dan došao doktor, dobio sam nekakve lijekove
i morao sam samo ležati.
Na kraju sam cijeli mjesec bio doma.

Kad sam konačno krenuo u školu,
bio sam još dosta slabšan.

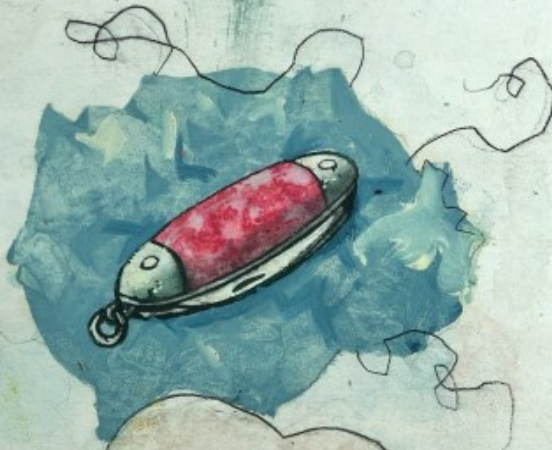
O Elzeviri nitko ništa ne zna, navodno je nema već mjesec dana.

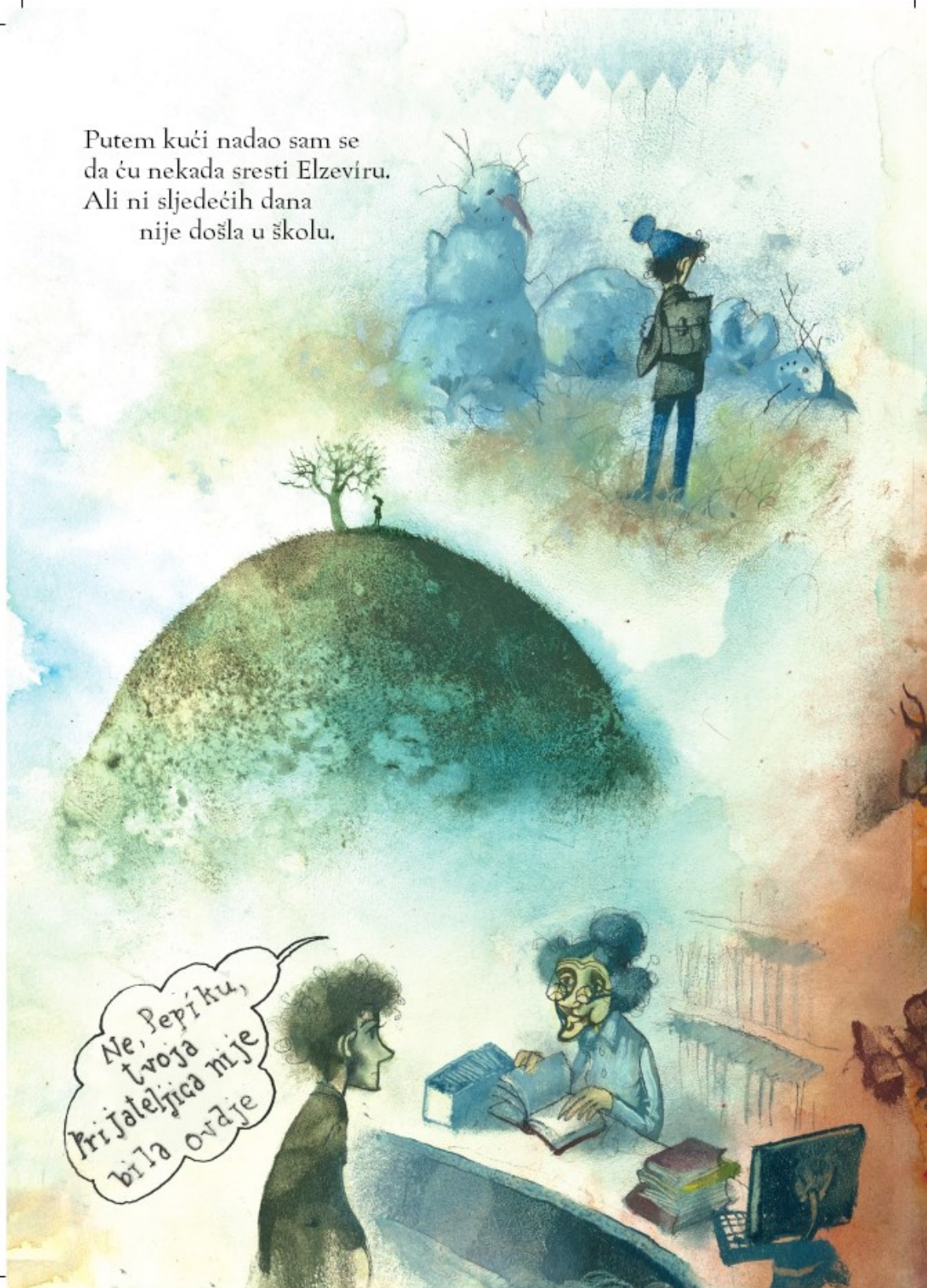
Pepíku, posudi bilježnice od Hübnerove, puno si toga propustio

Nemoj mi napraviti uši, Střečo

Putem kući nadao sam se
da ću nekada sresti Elzeviru.
Ali ni sljedećih dana
nije došla u školu.

Nisam znao gdje živi
i tako sam u tjedan dana
obišao sva mjesta
na koja smo išli zajedno.

Možda se
oćselila...
...ali to bi
mi valjda
rekla...

A onda sam otišao tamo, kamo baš i nisam htio.

Tu ćemo početi rušiti

Kod starog mlina me čekalo iznenađenje.

Ne bulji mali,
nemaš tu šta
raditi!

Doma sam došao
kao u snu.
Čitao sam papirić valjda stoput.
Bio je to njezin rukopis.

Odlučio sam tek ispred police s knjigama.

Spasi Elzeviru

Ne i di nihamo

6. Translatološka analiza prijevoda

6.1. Verbalni elementi u prevođenju stripa

6.1.1. Jezik

Stripovi sadrže različite vrste teksta, od kojih su najistaknutije četiri: tekstovi koje izgovaraju likovi (oni se nalaze u oblačićima s „repićima“), njihove misli (također se nalaze u oblačićima, no ovi nemaju „repiće“, već nekoliko kružića koji dopiru od oblačića do lika), narativni komentar te onomatopeja. Budući da je većina teksta u stripovima u obliku dijaloga, jezik upotrijebljen u stripovima najčešće kombinira elemente standardnog i razgovornog jezika, tako da se u stripovima, kao što je poznato, često pojavljuju sleng, ekspresivni izrazi, psovke i slični elementi. To često može rezultirati i time da prevoditelj naiđe na riječi s kojima nije upoznat, a ne može ih pronaći u rječniku, jer je taj jezik vrlo podložan promjenama. Danas je taj problem manji zahvaljujući internetskim izvorima, a uz to je prevoditelj stripa u prednosti jer značenja nekih riječi može čak otkriti i iz slikovnog prikaza (Taran 2014: 97).

Ovaj je grafički roman u većoj mjeri pisan standardnim jezikom, no u njemu se pojavljuju i elementi razgovornog jezika i općečeškog supstandarda te, u *Velikim pustolovinama kapetana Fragoramisa*, čak arhaični te knjiški oblici i izrazi.

Za početak valja objasniti sam pojam općečeškog supstandarda i problematiku prevođenja ove jezične formacije. Naime, u češkom jeziku postoje dvije središnje jezične formacije: književni jezik i općečeški supstandard. Danas općečeški supstandard čini samostalnu naddijalektnu formaciju nacionalnog jezika, a od književnoga jezika razlikuje se na svim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj (Ribarova, Ribarova 2015: 448). Budući da takva formacija u hrvatskom jeziku, kao ni u većini ostalih jezika, ne postoji, ova je formacija često problematična za prevođenje.

Grafički roman *Velike pustolovine Pepika Střeche* ne obiluje elementima općečeškog supstandarda, iako je inače u grafičkim romanima upotreba nestandardnih elemenata česta, upravo iz razloga što se najčešće većina teksta nalazi u oblačićima (što znači da su to većinom dijalozi). Razlog bi možda mogao biti to što je ovaj grafički roman namijenjen djeci i mladima, tako da se ovi elementi u njemu pojavljuju, no ne prevladavaju. Elementi općečeškog supstandarda najčešće se pojavljuju u dijalozima vršnjaka i to na svim razinama. Primjerice, rečenicu „A to se fakt tak divně jmenuješ?“ preveli smo kao „I fakat se tak čudno zoveš?“. Općenito smo u prijevodu u dijalozima primjerice umjesto priloga cilja *kamo* upotrebljavali

prilog *gdje* („Gdje ideš poslije škole?“). Također, iako prilog *tamo* označava cilj, a prilog *ondje* mjesto, na određenim smo mjestima u dijalozima umjesto priloga *ondje* upotrijebili upravo prilog *tamo*.

Osim toga, unutar ovog grafičkog romana nalazi se i pustolovni roman *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa* koji obiluje knjiškim i arhaičnim elementima. Čech se u njemu vrlo često služi glagolskim priložima, koje stilistika smatra knjiškim sredstvom izražavanja (osim u nekim ustaljenim izrazima) (Karlík 2017). Relativno je česta i upotreba pluskvamperfekta koji se smatra okazionalnim dijelom književnog češkog jezika i to upravo njegovog knjiškog oblika (Štícha 2017). Unutar romana također se pojavljuju infinitivi na -ti (koji se u češkom jeziku danas smatraju arhaičnima te se jedino u rječnicima smatraju neutralnima (Veselovská 2017), određeni leksički arhaizmi, inverzije u rečenicama. Osim toga autor se koristi i postfiksima koji više nisu u svakodnevnoj uporabi – primjerice postfiks -v u genitivu množine muškog roda (*mečův* umjesto *mečů*, *rorysův* umjesto *rorysů*, *cedrův* umjesto *cedrů*), postfiks -ž (*nikdež*, *jakož*, *kterýž*, *není-liž*...). Za neke od ovih elemenata ne postoje ekvivalenti u hrvatskom jeziku ili su pak u hrvatskom jeziku oni uobičajeni te ne ostavljaju dojam knjiškosti ili arhaičnosti kod čitatelja (primjerice u hrvatskom jeziku su infinitivi na -ti uobičajeni, a infinitivi na -t specifični su za razgovorni jezik). Ovaj smo tekst stoga uglavnom prevodili koristeći se aoristom i imperfektom, glagolskim priložima te arhaičnim izrazima.

6.2. Neverbalni elementi u prevođenju stripa

6.2.1. Nedostatak mjesta i format

Kao što smo već napomenuli, prevođenje stripova smatra se „ograničenim prevođenjem“. Ograničeni prijevodi imaju dvije glavne restrikcije: kvantitativne i kvalitativne (Garces 2000, prema Gore 2018: 14).

Jedan od najvećih tehničkih problema u prevođenju stripa koji spada u kvantitativne restrikcije je nedostatak, odnosno ograničenost mjesta. Prevoditelj kod prevođenja stripa nema neograničen prostor na koji može računati, jer se većina teksta u stripovima nalazi u oblačićima, uzglavljljima ili je pak tekst integriran u samu sliku. Ukoliko je tekst prijevoda duži od originala, taj se problem može riješiti na nekoliko načina. Odmah na početku dobro je naglasiti da bi prijevod trebao biti maksimalno sažet, a da to pritom ne utječe na radnju (Gore 2018: 14). Ako je i nakon toga previše teksta, mogu se povećati oblačići i zaglavlja ili pak smanjiti veličina fonta.

Međutim, ova rješenja mogu umanjiti umjetničku vrijednost djela te povećati troškove i vrijeme izrade prijevoda. Jedno od rješenja može biti i tzv. *deletio*⁶, gdje se uklanja dio teksta ili slike, no taj je postupak prihvatljiv samo u slučaju da dio teksta koji je uklonjen nije od velike važnosti te čitatelj prijevoda i dalje čita „istu“ priču kao i čitatelj originala (Taran 2014: 94). *Deletio* je u prevođenju stripova lakše upotrebljiva metoda nego u književnom prevođenju, jer prevoditelj u određenim slučajevima može izostaviti pisanu poruku, a da ista i dalje bude vidljiva iz slike. Malo manje invazivno rješenje je upotreba kraćih sinonima i rečenica, koji možda nisu toliko učinkoviti kao njihovi duži oblici, ali svakako mogu poslužiti u slučaju nužde. Jiří Levý u *Umjetnosti prevođenja* navodi kako izborom općenitijeg izraza prevoditelj može leksički osiromašiti tekst (1983: 138), međutim, u prevođenju stripa bitno je dobro procijeniti treba li zadržati formu, a pritom možda leksički ili stilistički osiromašiti tekst ili pak pokušati očuvati leksičko i stilističko bogatstvo na štetu forme. Kod upotrebe drugog fonta najveći se problem javlja kada je u originalu tekst pisan ručno, a prijevod na računalu, jer tada strip može izgubiti na umjetničkoj vrijednosti, budući da umjetnikov rukopis može povećati vrijednost iste (Ibid.: 94).

Zanimljivo je i da različiti formati u kojima se izdaju stripovi također diktiraju kulturalne razlike čija prilagodba može znatno produžiti proces prevođenja i učiniti ga skupljim. Teško je prilagoditi format stripa određene kulture u format uobičajen za drugu kulturu, a da se ne promijeni sadržaj izvornog djela (Rota 2008: 83, prema Gore 2018: 20). Promjena formata ne mora utjecati samo na veličinu i oblik stranica, već i na promjenu boja, redosljed čitanja (primjerice manga se u Japanu čita zdesna nalijevo) (Zanettin 2008: 17).

U ovom radu susreli smo se s određenim problemima vezanim za nedostatak mjesta, koji su riješeni na različite načine. Budući da je velik dio teksta ovoga grafičkog romana autor pisao rukom, odlučili smo i prijevod pisati ručno, što nam je donekle olakšalo rješavanje problema nedostatka mjesta u oblačićima, budući da je veličinu teksta pisanog rukom lakše prilagoditi okvirima, odnosno u ovom slučaju oblačićima. S narativima nismo imali problema, iz razloga što autor narative ne piše u zaglavljima, već su bez okvira umetnuti u stranicu.

Zanimljivo je da se unutar ovoga grafičkog romana nalazi roman pod nazivom *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa*, fiktivan roman, čiji je autor također Pavel Čech te taj roman nije nigdje objavljen, već je samo dio ovoga grafičkog romana, što znači da ga je također trebalo prevesti. Međutim, prevođenje ovog romana otežalo je to što stranice romana ne ispunjavaju stranice grafičkog romana, odnosno nisu prikazane u cijelosti, već kao dio predstavljene

⁶ Prema tehnikama prevođenja filma Dirka Delabastite.

stvarnosti. Problem je što je time dio teksta odsječen pa nedostaju određene riječi ili dijelovi riječi, što znatno otežava prevođenje, jer zahtjeva i otkrivanje toga što nedostaje. Iako ovo možda nije problem nedostatka mjesta u onom smislu u kojem se to javlja kod ostalih navedenih primjera, jer autor je mogao to izvesti na način da jedna stranica romana odgovara veličini stranice grafičkog romana i na taj je način mogao prikazati stranice u cijelosti, ipak to nije izveo na taj način, tako da se i ovdje javlja problem nedostatka mjesta, budući da se stranice preklapaju. Taj se problem odražava i u prijevodu (u kojem se mjestimično pojavljuje i kao problem viška mjesta, budući da kod prijevoda tih dijelova na hrvatski jezik dolazi do drugačijeg rasporeda riječi i odlomaka. To je najčešće uvjetovano dužinom riječi te je iz tog razloga moguće da se u prijevodu pojave cijele riječi koje u originalu nisu prikazane u cijelosti).

6.2.2. Onomatopeje i interjeksije

Važan dio stripova su onomatopeje, koje su istovremeno povezane i s vizualnim i s verbalnim elementima stripa. Po svojoj su prirodi verbalni element, no njihov dizajn najčešće ima poseban vizualni izričaj (često su napisane u različitim bojama, veličinama, u različitoj tipografiji, umetnute na razna mjesta unutar panela i slično). Stripovima pružaju treću dimenziju – dimenziju zvuka, zahvaljujući čemu pružaju svojevrsnu dinamičnost (Taran 2014: 95).

Prevođenje onomatopeja ovisi o nekoliko faktora. Jedan od njih je prestiž jezika originala u svijetu stripa (Ibid.). Budući da su primjerice američki stripovi popularni diljem svijeta, danas svjedočimo vrlo lakom razumijevanju onomatopeja na engleskom jeziku te se one ponekad ne prevode u određenim kulturama (primjerice BOOM ili BANG nisu nam toliko začudni i ne zbunjuju čitatelja ako su ostavljeni u prijevodu).

Ponekad se neke onomatopeje ne prevode, unatoč tome što nisu ustaljene u ciljnom jeziku. Ta se strategija može upotrijebiti kako bi se iznenadio čitatelj ili primjerice dodao humoristični efekt (Gore 2018: 22). Još jedan od razloga potencijalnog ostavljanja onomatopeja izvornog jezika je taj što prevođenje onomatopeja nije samo lingvistički, već i tehnički problem, budući da su onomatopeje u najvećem broju slučajeva integrirane u sliku. Interveniranje u grafički prikaz može oduzeti puno vremena, ali retuširanje rezultira i većim troškovima, što je vidljivo i iz toga da se onomatopeje u boji rjeđe prevode od onih izvedenih u crno-bijeloj tipografiji (Taran 2014: 95-96).

U ovom su stripu gotovo sve onomatopeje crno-bijele (zapravo je samo jedan zvuk prikazan u boji), no svakako smo ih odlučili prevoditi. Većina onomatopeja i interjekcija koje se pojavljuju u *Velikim pustolovinama Pepika Střeche* vrlo je slična onima u hrvatskom jeziku. Tako su najčešće poput CHA, KRÁ ili CRRRR prevedene kao HA HA, GRA I ZVRRR.

Najveći problem predstavljao je zvuk ŠUP, koje *Slovník spisovného jazyka českého* definira kao uzvik koji označava brz pokret odnosno radnju ili pak poticaj za brzo izvršavanje određene radnje. Taj je izraz ustaljen u češkome jeziku, no u hrvatskom jeziku nemamo jedan izraz koji bi mogao izraziti oba ova značenja. U određenim bi primjerima to mogao biti HOP, no u dijelu grafičkog romana koji smo prevodili, ŠUP se pojavljuje triput i sva tri puta radi se o brzo izvedenom pokretu ili radnji. U jednom primjeru to je bacanje ptice kroz prozor, što smo preveli kao FIJU, dok se u druga dva primjera radi o skrivanju knjige (prvi put u torbu, drugi put ispod klupe). U oba slučaja ostavili smo ŠUP, budući da nismo pronašli rješenje na hrvatskom jeziku koje bi odgovaralo ovim radnjama. Problem je bio i zvuk PSHAF, za koji nismo uspjeli naći značenje niti bilo kakav primjer u nekim drugim izvorima, a preveli smo ga kao PIH, pretpostavljajući da izriče podcjenjivanje, budući da se nalazi na stranici na kojoj se likovi podsmjehuju glavnom liku, a osim toga auditivno PSHAF podsjeća na zvukove koje ispuštamo prilikom ismijavanja ili podcjenjivanja. Određene onomatopeje odgovaraju glagolima od kojih su izvedene, poput SKŘÍP (glagol skřípat), ŠPLOUCH (glagol šplouchat), BLIK (glagol blikat), PRÁSK (glagol prásknout), FOUK (glagol fouknout), ŠEPTY (glagol šeptat), TRH (glagol trhat), BUCH (glagol bouchnout). Na isti su način uglavnom pisani i prijevodi ovih onomatopeja – SKŘÍP je preveden kao ŠKRIP (glagol škripati), PRÁSK kao PRAS (glagol prasnuti), FOUK kao PUH (glagol puhnuti), ŠEPTY kao ŠAPT (glagol šaptati), BUCH kao TRES (glagol tresnuti). ŠPLOUCH smo preveli kao BLJUĆ (oba u svojim jezicima označavaju upadanje nečega u vodu), BLIK kao KLIK (oba u svojim jezicima označavaju paljenje svjetla), TRH kao TRR (zvuk paranja papira). Određene smo onomatopeje zadržali, jer se iste mogu upotrijebiti i u hrvatskom jeziku – PIP (zvuk koji proizvodi mala ptica, jedino smo uklonili dužinu sa slova i), FRRR (brzo mahanje krila), BUM (zvuk udarca šakom u lice) te UF (zvuk proizveden prilikom izvođenja fizički zahtjevne radnje).

6.2.3. Tipografija

Kako tvrdi Will Eisner, tipografija igra vrlo važnu ulogu u percepciji ovog medija, budući da ona u službi priče može služiti kao produžetak slike (Zanettin 2008: 13). Prije je prevoditelj

sloao prijevod izdavaču, koji ga je predao uredniku i naknadno grafičkom uredniku. Nakon što je izvorni tekst uklonio britvicom, grafički urednik je ručno upisivao tekst u strip prije nego što je išao u tiskaru. Danas se sve uglavnom obavlja računalno, tekst se unosi u grafičkom programu, u kojem je izvorni tekst uklonjen. Iako se na ovaj način često lakše može unijeti i primjerice originalan autorov rukopis, ponekad ovo rješenje može i štetiti stripu, primjerice lišiti ga boje ili se umjesto ručno pisanog teksta unosi računalno pisani tekst (jer je lakše i brže) (Ibid.: 21-22). Što se tiče tipografije, čak se i različiti zvukovi te intonacije mogu prikazati posebnim odabirom fonta, proporcija slova, dizajna oblika, razmaka, nagiba, redoslijeda čitanja te boja (Kaindl 2010: 39), iz čega je vidljivo da tipografija nije bitna samo radi čitateljevog estetskog doživljaja ili kako bi strip bio „oku ugodan“, već ona može izraziti puno više. Još jedan važan neverbalni element stripa su natpisi koji su umetnuti u sliku, a njihova je funkcija opisivanje konteksta situacije i mogu se odnositi na vremenske te mjesne aspekte stripa. Prevođenje natpisa ovisi o povezanosti natpisa i slike. Što je više natpis integriran u sliku teže ga je prilagoditi u prijevodu. Osim toga prevođenje natpisa ovisi o važnosti natpisa za radnju: ukoliko je natpis važan za razumijevanje radnje, veće su šanse da će isti biti preveden (Ibid.:38).

Kao što smo već napomenuli, velik dio ovog grafičkog romana autor je pisao ručno – svi tekstovi koji se nalaze u oblačićima (osim oblačića u kojem piše naslov romana koji je glavni lik pronašao na ulici – *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa*), sve onomatopeje i interjeksije, natpise, sastavke, bilježnice, napomene i ocjene u školi pa čak i jednu priču koju priča glavni lik (koja je poput ostalog narativa pisana bez ikakvih okvira i ograničenja, no nije pisana na računaru). Autorov rukopis zanimljiv je sam po sebi, a bitno je naglasiti i da ne upotrebljava isti rukopis za sve likove, natpise i tekstove poput bilježnica, sastavaka, poruka i sličnih stvari.

Zanimljivo je kako je upotrebom različitih rukopisa istaknut lik Elzevíre. Naime, svi likovi u oblačićima (pa čak i priča koju priča Pepík, koja je ispisana na tri stranice izvan bilo kakvih okvira) imaju tekst napisan istim rukopisom – neujednačenim tiskanim slovima koja nisu u istoj ravnini, dok je Elzevírin tekst pisan tanjom olovkom, pisanim slovima. Ovaj element također može ukazati na tajnovitost ovog pomalo mističnog lika. Još jedan lik čiji se tekst razlikuje od ostalih likova je tekst koji je napisan velikim tiskanim slovima tankom olovkom, a koji izgovara Pepíkov odraz u ogledalu, koji ga straši i odgovara od njegovih nauma. Takvim su slovima napisane i onomatopeje te interjeksije. Autor pažnju pridaje i rukopisima likova pa se tako u slikovnim elementima u kojima se nalaze tekstovi koje su pisali likovi mogu prepoznati i različiti rukopisi koji odgovaraju različitim likovima. Ručno su pisani i natpisi na primjerice

trgovinama, prostorijama, raznim objektima, koji su također izvedeni različitim rukopisima. Posvećivanje pažnje detaljima karakteristično je za Pavla Čecha te se to ne odnosi samo na slikovni prikaz, već i na tipografiju, koja zasigurno uvelike povećava umjetničku vrijednost njegovih djela, što smo i pokušali barem donekle prenijeti i u prijevod ovoga grafičkog romana.

Zanimljivo je i da se narativ prikazuje u više oblika. Kao što je već navedeno, priča o strancu koji je došao u Staru četvrt, koju Pepík pripovijeda Elzevíri, pisana je ručno. Iako je i ostatak narativa pisan iz njegove perspektive, razlika je u tome što ovaj tekst prenosi informaciju čitatelju i jednom liku u grafičkom romanu, dok ostatak narativa informacije prenosi samo čitatelju. Strojno pisani tekst napisan je u fontu Preissig text, koji smo upotrijebili i u prijevodu, a za prijevod teksta romana *Velike pustolovine kapetana Fragoramisa* upotrijebili smo font Times New Roman.

7. Zaključak

Cilj ovog diplomskog rada bio je predstavljanje ulomka grafičkog romana *Velike pustolovine Pepíka Střeche* češkog autora Pavela Čecha te prevođenje istoga. Nakon prijevoda uslijedila je translatološka analiza u kojoj smo se usredotočili na neke od prepreka s kojima smo se susreli prilikom prevođenja ulomka.

U okviru analize bavili smo se određenim problemima u prevođenju ovoga grafičkog romana koje smo podijelili u dvije glavne kategorije: verbalne i neverbalne elemente u prevođenju stripa. U verbalne elemente uvrstili smo prevođenje nestandardnih, arhaičnih te knjiških izraza. Važno je napomenuti da se određene poteškoće s kojima smo se susretali tijekom prevođenja ovoga grafičkog romana mogu pojavljivati i u „klasičnom“ književnom prevođenju (to su prije svega problemi koje smo opisali u poglavlju posvećenom verbalnim elementima). U neverbalne elemente uvrstili smo nedostatak mjesta i format, onomatopeje i interjekcije te tipografiju. Iako se i neki od ovih problema također pojavljuju i u „klasičnom“ književnom prevođenju, oni su ipak u toj vrsti prijevoda minimalni, dok su u prevođenju stripa među najznačajnijima, ponajprije iz tehničkih razloga.

Na kraju ovog diplomskog rada možemo zaključiti da dosljednost i vjernost izvorniku te prenošenje autorove poruke mogu imati i još neke dimenzije na koje u književnom prevođenju (pa i u ostalim vrstama prevođenja) nismo navikli. Budući da su vizualni elementi stripa neodvojivi od teksta (i obrnuto), prevoditelji se često susreću i s brojnim problemima tehničkog karaktera. Budući da bi prevoditelj trebao čitatelju prenijeti poruku i doživljaj originala, pokušali smo to učiniti koliko smo bili u mogućnosti, kako prijevodom samog teksta, tako i grafičkim oblikovanjem prijevoda.

8. Literatura

8.1. Primarna literatura

Čech, Pavel. 2016. *Velké dobrodružství Pepíka Střechy*. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Petrkov.

8.2. Sekundarna literatura

Borodo, Michał. 2015. Multimodality, translation and comics. *Perspectives*, 23(1): 22–41.

Brooks, Brad – Pilcher, Tim. 2005. *The Essential Guide to World Comics*. London: Collins & Brown.

Dragojević, Sanjin – Frančeski, Hrvoje. 2011. Povijest stripa. U: Zrinjka Peruško (ur.) 2011. *Uvod u medije*. Zagreb : Naklada Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo, 173-201.

Gore, Wesley. 2018. Translation of Comics and Graphic Novels: an Analysis of "Batman: The Dark Knight Returns". Diplomski rad obranjen na Filozofskom fakultetu u Gentu. <<https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002478844#reference-details>>

Kaindl, Klaus. 2010. Comics in translation. U: Yves Gambier i Luc van Doorslaer (ur.), *Handbook of Translation Studies*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 36-40.

Levý, Jiří. 1998. *Umění překladau*. Prag: Nakladatelství Ivo Železný.

McCloud, Scott. 2005. *Kako čitati strip - nevidljivu umjetnost*. prev. Danilo Brozović. Zagreb: Mentor.

Pavlović, Nataša. 2015. *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb : Leykam international.

Plaňanská Vlasta. 2019. *Intertextualita v dílech Pavla Čecha*. Diplomski rad obranjen na Filozofskom fakultetu Masarykova sveučilišta u Brnu. <<https://is.muni.cz/th/wh0os/?lang=en;fakulta=1421>>

Rota, Valerio. 2008. Aspects of Adaptation: The Translation of Comics Formats. U: Federico Zanettin (ur.) 2008. *Comics in Translation*. New York: St. Jerome Publishing. 79-98.

- Sabin, Roger. 2002. *Adult comics: an introduction*. London: Routledge.
- Taran, Tatiana. 2014. Problems in the translation of comics and cartoons. U: Iurie Sedlețchi (ur.) 2014. *Analele Științifice* 3, Kișinjev: Universitatea de Studii Europene din Moldova, 90-101.
- Tomić, Svetozar. 1985. *Strip, poreklo i značaj*. Novi Sad : Forum.
- Valero-Garcés, Carmen. 2000. La traducción del comic: retos, estrategias y resultados. *TRANS: revista de traductología* (4), 75-88.
- Vitse, Sven. 2011. Twee beeldverhalen. Een verkenning van het medium. *DW B: Zzzzzzzz, de laatste graphic novel*, (5), 765-774.
- Zanettin, Federico. 2008. Comics in Translation: An Overview. U: Federico Zanettin (ur.) 2008. *Comics in Translation*. New York: St. Jerome Publishing, 1-32.

8.3. Rječnici i gramatike

- Baza frazema hrvatskoga jezika Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://frazemi.ihjj.hr> [posljednji pristup: 28.8.2020.]
- Český národní korpus, <https://www.korpus.cz> [posljednji pristup: 28.8.2020.]
- Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/> [posljednji pristup: 16.9.2020.]
- Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr> [posljednji pristup: 16.9.2020.]
- Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://pravopis.hr> [posljednji pristup: 16.9.2020.]
- Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, <http://prirucka.ujc.cas.cz> [posljednji pristup: 28.8.2020.]
- Internetový slovník současné češtiny, [https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny](https://www.nechybujte.cz/slovník-současne-cestiny) [posljednji pristup: 28.8.2020.]
- Kontekst.io – slični izrazi i sinonimi u savremenom hrvatskom, slovenskom i srpskom, <https://www.kontekst.io/hrvatski> [posljednji pristup: 28.8.2020.]
- Příruční slovník jazyka českého, <https://bara.ujc.cas.cz/psjc/> [posljednji pristup: 28.8.2020.]

Ribarova, Zdenka – Ribarova, Slavomira. 2015. *Češka gramatika s vježbama*. Zagreb: Porfirogenet.

Sesar, Dubravka. 2002. *Češko-hrvatski i hrvatsko-češki praktični rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

Slovník českých synonym a antonym, <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym> [posljednji pristup: 28.8.2020.]

Slovník spisovného jazyka českého, <https://ssjc.ujc.cas.cz> [posljednji pristup: 28.8.2020.]

8.4. Elektronički izvori

Karlík, Petr. 2017. *Přechodník*. U: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny, <https://www.czechency.org/slovník/P%C5%98ECHODN%C3%8DK> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Kuběnský, Petr, 2016. *Pavel Čech*, U: Slovník české literatury po roce 1945, <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1920&hl=pavel+%C4%258> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Kubíčková, Klára. 2015. *Z hasiče úspěšný výtvarník. Víc času jsem stejně kreslil, než hasil, říká*. Intervju s autorem, https://www.idnes.cz/brno/zpravy/rozhovor-vytvarnik-pavel-cech-z-brna.A141231_2127592_brno-zpravy_daj [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Stránka Pavla Čecha, <http://www.pavelcech.wz.cz/> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Štícha, František. 2017. *Plusquamperfektum*. U: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny, <https://www.czechency.org/slovník/PLUSQUAMPERFEKTUM> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Veselovská, Ludmila 2017. *Plusquamperfektum*. U: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny, <https://www.czechency.org/slovník/INFINITIV> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Olson, Richard D. n.d. R. F. Outcault, The Father of the American Sunday Comics, and the Truth About the Creation of the Yellow Kid (online) <http://www.neponset.com/yellowkid/history> [posljednji pristup 16. 9. 2020]

Resumé

Tato diplomová práce přináší překlad části grafického románu *Velké dobrodružství Pepíka Střechy* Pavla Čecha a jeho translatologickou analýzu. Představuje nejprve autora, jeho tvorbu a poskytuje krátký rozbor překládaného díla. Poté poskytuje základní přehled začátku a vývoje komiksů a samotných pojmů *komiks* a *grafický román*, zabývající se také problémy překládání tohoto média. Ústřední část tvoří úryvek originálu a jeho chorvatský překlad. Poslední část práce je věnována translatologické analýze, ve které jsou představené hlavní problémy překládání komiksů, rozdělené do dvou částí – překlad elementů verbálních a neverbálních.

Resume

The thesis deals with the translation of graphic novel *Velké dobrodružství Pepíka Střechy* by Pavel Čech and its translatological analysis. First, the thesis introduces the author, his work and a short summary of translated part of the graphic novel. Then it provides a basic overview of the beginnings and development of comics and the terms *comic* and *graphic novel* themselves, alongside with the problems of translation of this media. The central part is formed of an excerpt of the original and its croatian translation. The last part of the work is dedicated to translatological analysis, which presents the main problems of translating comics, divided into two main parts – the translation of verbal and non-verbal elements.